

En ökad
demokratisering
av våra stadsrum
genom tillfällig
landskapsarkitektur

Téa Capelle

Examensarbete 30 hp - Sveriges lantbruksuniversitet, SLU - Fakulten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Landskapsarkitektprogrammet, Uppsala - Uppsala 2024

Att utmana och uttrycka med det tillfälliga

- *En ökad demokratisering av våra stadsrum genom tillfällig landskapsarkitektur*

To challenge and express with the temporary

- *Increasing the democratisation of our urban spaces through temporary landscaping*

Téa Capelle

Handledare: Amalia Engström, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Examinator: Ulla Myhr, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Rolf Johansson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: Avancerad nivå A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E -
landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala

Kurskod: EX0860

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala

Kursansvarig inst: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2024

Omslagsbild: Téa Capelle

Upphovsrätt: Författarens bilder om annat inte anges. Alla bilder används med
upphovspersonens tillstånd.

Originalformat: A4

Nyckelord: Tillfällig landskapsarkitektur, demokrati, social rättvisa, uttryck, invånardeltagande,
rätten till staden, adhocism...

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

© 2024 Téa Capelle, teacapelle@gmail.com

Tack Till min handledare Amalia,
min examinator Ulla och till invånarna i
Marseille som inspirerat mig.

Summary

Public spaces are the shared areas in the city where all residents and visitors interact. They serve as places of both consensus and friction, inviting calm in some areas while attracting disorder in others. Above all, they are places where people express themselves and create urban spaces that reflect the differences and identities of the inhabitants. This study explores how residents' expressions can be integrated into modern urban planning by combining historical philosophical perspectives, contemporary technology, and landscape architecture.

The right to the city

Henri Lefebvre advocated for allowing inhabitants' expressions to exist in urban spaces. His concept of "the right to the city" emphasised that urban areas should be shaped by their citizens, rather than dominated by bureaucratic and capitalist interests. As Eleonore Kofman and Elisabeth Lebas explains in their introduction to Lefebvres textes, that this idea was born during the tumultuous events in Paris in 1968, where student-led social and political demonstrations became historically significant in the fight against social injustice (Lefebvre, 1996:3-53).

The 1960s and 1970s saw significant changes in urban environments, particularly in the West. Like Kofman and Lebas writes about it, urbanisation accelerated, metropolitan areas expanded, and modernist urban planning principles focusing on efficiency and functionality took hold. At the same time, social tensions and inequalities in cities increased, grappling with issues such as housing shortages, urban poverty, segregation, and gentrification (Lefebvre, 1996:3-53).

Today, there are already some approaches in landscape architecture to encourage resident involvement in urban projects. Citizen dialogues aim to increase citizen influence, bringing residents' knowledge and experience into projects early in the planning process (Boverket, 2022). There are also opportunities for residents to participate directly in the construction of projects (City of Stockholm, n.d.). However, the challenge is that these dialogues often represent

only certain types of residents, and participation often requires capital, limiting true inclusivity (Boverket, 2022; Polisen, n.d.).

Adhocism in the urban environment

To describe and concretize residents' self-expression, the study uses Charles Jencks' concept of "adhocism," which describes the practice of using existing structures for new purposes (Jencks and Silver, 2013 [1972]:8). In an urban context, this can help interpret more discrete forms of expression created in urban spaces. For example, in a square lacking sufficient seating, individuals might find new ways to sit, thus expressing a need through their own appropriation of the space.

Landscape architects have some ability to influence these components, both by enabling individuals to make their mark in public spaces and by being inspired by them. A site study in Marseille, where clear ad-hoc elements created by the city's residents serve as inspiration for this work, provides visual examples of what these ad-hoc expressions can look like.

Temporary landscaping

Temporary landscape architecture opposes the traditional mindset of architectural permanence and has long been perceived as a disruptive element to the otherwise linear process of urban development (Kolimárová, 2020). Today, as the term has become increasingly integrated as an accepted form of architecture, it is seen as a way to find better utilisation of neglected spaces in the city, while bypassing the commercial valuation systems that exist in urban development. It also serves as a tool to strengthen the community by involving inhabitants and meeting the needs of different groups through temporary interventions (Zimm, 2016:33).

Method

The study has emerged through an exploratory approach, focusing on investigating and combining different concepts around democratic and social dimensions that concern residents and landscape architects. This approach allows for a flexible analysis that combines theoretical frameworks and empirical observations to understand the complex dynamics of urban public

space.

To describe the central concepts on which this study is based - the right to the city, adhocism in the urban environment, and temporary landscaping - a combination of different methods has been used. These methods include theoretical literature reviews, analyses, a semi-structured interview with a landscape architect, and a site visit for field studies in Marseille. The combination of these provides an in-depth understanding of how temporary landscapes and citizen-driven initiatives can shape, change, and increase the democratisation of our urban development.

Purpose and questions

The aim of the study is to strive for greater democratisation of our urban spaces by promoting the opportunity for residents to express themselves in public, with a digital social platform as the approach to enable this. The platform aims to bring together landscape architects with residents to co-create temporary landscape architecture projects, thus involving residents in urban development.

The study addresses two main questions:

1. How can temporary landscape architecture help create greater space for citizen expression in Stockholm's urban space?
2. How can modern technology be used to encourage and develop cooperation between landscape architects and residents?

Result

The result of the study is a prototype for a social digital platform that aims to encourage collaboration between residents and landscape architects to create projects in Stockholm together. The goal is to increase the democratisation of our urban spaces and give residents an opportunity to feel more included in urban development.

The proposed website would include:

1. A homepage introducing visitors to temporary landscape architecture.
2. An interactive map showing all ongoing projects in real-time.
3. A material bank for sustainable building, en-

couraging the reuse of materials from previous projects.

4. An archive of all created projects, allowing for reflection and learning.

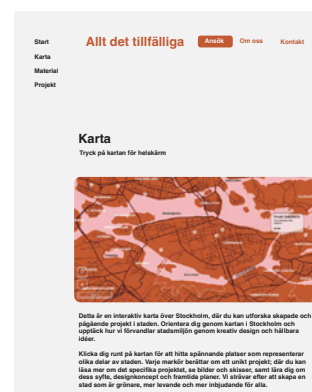
5. An application page for creating new projects.

This platform is designed to adapt landscape architecture to our changing world while promoting and supporting physical social relationships. By embracing concepts like adhocism and temporary landscaping, it aims to make urban development more responsive, dynamic, and inclusive.

The prototype raises several questions for further investigation, such as funding, responsibility for project approval and safety, storage of leftover materials, and how to effectively communicate about the platform to reach all residents. Despite these challenges, the platform represents a hope to not only promote citizen influence and creativity but also strengthen residents' right to the city in a modern, contemporary adaptation.

Example of what the website could look like; here showing the website's homepage and its interactive map.

Sammanfattning

Studien undersöker hur invånarnas uttryck kan integreras i större utsträckning i den moderna stadsplaneringen genom tillfälliga landskapsarkitektur. Syftet är att uppmuntra en ökad demokratisering av våra stadsrum.

För att förstå vad ett demokratiskt stadsrum innebär utförs en litteraturstudie av filosofens Henri Lefebvres texter, som beskriver invånarens roll i staden. Lefebvre (1996 [1968]) menar att vi bör prioritera att stadsplanering inte sker utan involverandet av stadens många olika människor.

Dessa invånaruttryck som äger rum undersöks genom konceptet adhocism, idén av att skapa något nytt med det redan befintliga. För att ge exempel på hur invånares tillvägagångssätt till att uttrycka sig i staden gjordes ett platsbesök i Marseille. En stad i södra Frankrike som just är känd för sina uttrycksfulla stadsrum, detta tack vare människors egna initiativ till att skapa och hitta egna lösningar.

Dessa insikter kombineras sedan med den tillfälliga landskapsarkitekturen. En arbetsmetod inom landskapsarkitektur som med tidsbegränsade och explorativa byggnationer kan bli det passande arbetssätt för invånare att uttrycka sig i staden på innovativa och dynamiska sätt. Detta eftersom frågan som ställs är hur invånare kan involveras mer i planerandet i staden, i detta fall, Stockholm. Med hjälp av en intervju med en landskapsarkitekt och en analys av Stockholms stads ansökningsprocesser till skapandet av det tillfälliga tas detta reda på. Resultatet som förblir en prototyp är en anpassning till vårt moderna samhälle, där en social digital plattform föreslås. En hemsida som är menad att sammanföra landskapsarkitekter med invånarna för att tillsammans skapa och uttrycka sig i Stockholm.

Förord Denna studiens tankebanor började i Marseille. En kaotisk medelhavsstad i södra Frankrike. Förutom det glittrande havet och den alltid närvarande solen uppfattade jag något unikt med stadens invånare. Vart jag än tittade mig omkring fanns deras avtryck. Marseilleborna kommunicerar med staden, använder sig av dess gator, byggnader och rum som om det vore deras egna vardagsrum. En bekvämlighet att få uttrycka sig fritt oavsett tid och rum. Det blev en observation som jag behövde undersöka vidare, invånarens relation till sin stad. För vad är en stad utan sina många olika personligheter och hur kan vi som landskapsarkitekter göra dessa ännu mer synliga?

Innehållsförteckning

1.	Introduktion	5
	Inledning	6
	Syfte och frågeställning	8
	Avgränsning	8
2.	En explorativ metod	10
	Metodbeskrivning	11
3.	Tre koncept	13
	Landskapsarkitektur för demokratisk förändring	14
	Rätten till staden	14
	Landskapsdemokrati	16
	Adhocism i staden: en improvisation inom landskapsarkitektur	16
	Adhocism i den urbana miljön	15
	Platsbesök i Marseille: en inspiration	19
	Det tillfälliga som arbetsmetod	29
	Tillfällig landskapsarkitektur som tillvägagångsätt	29
	Ansökningsprocessen i Stockholms stad	30
	En intervju om en landskapsarkitekts erfarenheter	32
4.	En alternativ arbetsprocess	38
	Kopplingarna	39
	En alternativ arbetsprocess	39
	En fiktiv hemsida	40
5.	Ett avslut i form av en diskussion	47
6.	Referenser	49
7.	Bilaga	51

1. Introduktion

I detta avsnitt introduceras uppsatsens syfte, olika delar och process. Från de litteraturstudier och undersökningar som studien baseras på, till de olika metoder som kombinerats för det slutliga resultatet.

Inledning

Offentliga miljöer är de utrymmen vi delar i staden med alla dess invånare och besökare. De fungerar som platser för både samförstånd och friktioner mellan människor, där vissa platser manar till lugn, medan andra lockar till oordning. Framförallt är det platser där människor uttrycker sig och skapar stadsrum som speglar invånarnas olikheter och identiteter, som visar sig genom exempelvis gatukonst, marknader, spontana konserter och politiska demonstrationer. Denna studie undersöker hur invånarnas uttryck kan integreras i modern stadsplanering genom att kombinera historiska filosofiska perspektiv, nutida teknologi och landskapsarkitektur.

Henri Lefebvre värnade om att invånaruttryck ska få finnas till. För honom var rätten till staden en paroll som betonade idén att stadsområden bör formas av dess medborgare, snarare än att domineras av byråkratiska och kapitalistiska intressen. Som Eleonore Kofman och Elisabeth Lebas förklarar kom begreppet till under ett Paris i tumult år 1968, där studentledda sociala och politiska demonstrationer blev historiskt betydelsefulla i kampen mot den sociala orättvisan. Paris, med sitt starka centrum, blev en arena där människor samlades för att visa sitt missnöje och motstånd i frågor som gällde konsumism, antiimperialism och arbetarrättigheter (Lefebvre, 1996 [1968]:3-53).

Ett 1960- och 1970-tal som Kofman och Lebas vidare skriver där stadsmiljön genomgick betydande förändringar och särskilt betydande i västvärlden. Urbaniseringen accelererade och storstadsområden expanderade, vilket medförde de modernistiska stadsplaneringsprinciper som fokuserar på effektivitet och funktionalitet. Samtidigt som de sociala spänningarna och ojämlikheterna i städerna ökade och brottades med frågor såsom bostadsbrist, fattigdom i städerna, segregation och gentrifikation (Lefebvre, 1996 [1968]:3-53). Där frågan som sedan löd, vad var det som gick fel? Studien försöker inte lösa de ovannämnda problemen, men undersöker innebörden av en demokratisk stadsplanering genom att hitta ett nytt tillvägagångssätt för invånare att uttrycka sig för en ökad demokratisering.

Det finns idag inom landskapsarkitekturen

redan några tillvägagångssätt för att uppmuntra invånarens involvering i stadsprojekt. Vi har medborgardialoger som har i syfte att öka medborgarinflytandet, en metod som menar att om det utförs tidigt i planeringsprocessen ska hjälpa få med invånarnas kunskaper och erfarenheter in i projektet och på så sätt stärka sammanhållningen i samhället (Boverket, 2022). Sedan finns det möjligheter för invånare att direkt delta i byggandet av projekt. Som exempelvis på Stockholms stads digitala plattform som analyseras i denna studie, där en närmare titt på den sida ämnad för ansökningsprocessen till att skapa sitt egna tillfälliga projekt görs (Stockholms Stad, u.å.). När det kommer till medborgarinflytandet är utmaningen att dessa dialoger representerar enbart en viss typ av invånare och som på så sätt får mer inflytande än de som inte deltar (Boverket, 2022). Detsamma gäller Stockholms stads hemsida då den ansökande måste ha kapital för att, dels få sin idé sedd, dels för att kunna påbörja projektet (Polisen, u.å.). Finns det därmed ytterligare ett tillvägagångssätt som kan erbjudas invånarna för att kunna uttrycka sig genom de offentliga stadsrummen?

Sedan den industriella revolution har samhället och kulturen varit underordnad teknologin (Badel och López Baeza, 2019:127-137) och så har det fortsatt utvecklas från efter industrialismen, Lefebvres tid och tills idag lite mer än ett halvsekel senare. Trots förändrade kontexter som staden funnit sig i brottas vi med liknande sociala orättvisor idag som då. Samtidigt har vi nu nya uttrycksformer och kommunikationsmedel som möjligtvis påverkar hur vi använder oss av dagens stadsrum.

Förutom att vara en globaliserad värld där vi mer och mer förflyttar oss för våra särskilda egna behov, är vi även präglade mer än någonsin av teknologin. Som beskrivet fokuserade Lefebvre (1991[1974]:14) på stadens fysiska rum, medan vi nu med ny digital teknik har skapat nya rumsligheter, som är virtuella. Studien undersöker inte huruvida vi idag engagerar oss mer genom digitala plattformar än med den omedelbara fysiska omgivningen, men hur en social digital plattform ämnad för tillfällig landskapsarkitektur kan vara den moderna anpassning för att fortsätta uppmuntra invånarnas delaktighet i stadsutvecklingen.

En digital plattform kan fungera som ett sätt att anpassa landskapsarkitekturen till vår förändrande värld, samtidigt som den främjar och stödjer fysiska sociala relationer.

Att tillfredsställa sociala interaktioner har alltid varit de offentliga rummens huvudfokus och att vara den plats där människor kan mötas. Som jag nämnt tidigare har tillgången till digitala sociala medier och kommunikationsplattformar minskat behovet av det fysiska rummet som en direkt mötesplats (Badel och López Baeza, 2019). Därmed är idén om att använda sig av en digital social plattform inom landskapsarkitekturen ett test men även en anpassning till den typ av moderniserade samhällen vi lever i idag.

Samtidigt visar forskning att det fortfarande finns behov av att sociala interaktioner ansikte mot ansikte ska få äga rum. Studier visar att framgångsrika utrymmen som stödjer bland annat sociala interaktioner, andra typer av utbyten (Cahko, 2002, se Bigdeli Rad 2013) och möjligheten till självuttryck samt kreativitet i det offentliga för människor, leder till en förbättrad känsla av samhörighet (Bigdeli Rad, 2013). För att tillfredsställa detta behov är det givetvis viktigt att ta hänsyn till hur invånare använder sig av offentliga utrymmen genom att observera hur aktiviteter utspelar sig i stadsrummen och att samla in information genom att exempelvis intervjua användarna (Pierce, 1978, se Bigdeli Rad, 2013), ett perspektiv som indirekt utförts genom att intervjua en erfaren landskapsarkitekt som arbetar just med sådana frågor. I intervjun diskuteras den tillfälliga landskapsarkitekturen och hur den kan vara det passande arbetssätt som uppmuntrar invånaruttryck- och inflytande och hur det tillfälliga kan vara ett utmanande komplement till den mer konventionella landskapsarkitekturen.

Det är därmed konstaterat att det fortfarande finns ett behov och en hälsosam fördel att fortsätta uppmuntra sociala interaktioner och uttryck i det fysiska rummet och att landskapsarkitekter har en relevant roll till att kunna uppmuntra dessa i staden och belysa de tecken på dessa anspråk från invånare i de offentliga rummen.

Dessa uttryck utspelar sig redan och visar sig på många olika vis, dels direkta och organiserade som exempelvis demonstrationer och evenemang, dels mer diskreta handlingar som

kreativa uttryck genom gatukonst eller dekorativa planteringar. Dessa uttryck kan vi som landskapsarkitekter hjälpa att identifiera och kan aktivt påverka möjligheten att de ska få finnas till.

För att beskriva och konkretisera invånares självuttryck använder sig studien av Charles Jencks (2013 [1972]) begrepp "ad hocism", som beskriver konceptet av att använda befintliga strukturer för nya ändamål. Ordet kan i en urban kontext hjälpa att tyda de mer diskreta uttrycksformer som skapats i stadsrummen. Ett exempel kan vara ett torg som saknar tillräckligt med sittplatser, där individer hittar nya sätt att sitta på och på så sätt uttrycker ett behov genom sin egen appropriering av torget. Landskapsarkitekter har till en viss grad möjligheten att påverka dessa komponenter, både genom att möjliggöra att individer kan sätta sina avtryck i offentliga miljöer men även att inspireras av dessa. För att få en visuell bild över hur dessa ad hocistiska uttryck kan te sig utfördes en platsstudie i Marseille, en stad i södra Frankrike där tydliga ad hoc inslag skapade av stadens invånare fungerar som en inspiration till detta arbete.

Tillfällig landskapsarkitektur är ett begrepp som beskriver även det som ett koncept av att använda sig av befintlig struktur och skapa något nytt och som ordet förklarar, tillfälligt. Ett arbetssätt som idag oftast planeras av landskapsarkitekter, men som redan under nomadernas tidsålder var ett sätt att anpassa dess konstruktioner för det tillfälliga ändamålet. Det tillfälliga har även varit något som kommit till då brist på byggmaterial eller byggkunskap har skapat en oavsiktlig tillfällighet på grund av dess korta varaktighet (Kolimárová, 2020). Den tillfälliga landskapsarkitekturen motsätter sig den annars traditionella tanke-sättet inom arkitektur, den om beständigheten och har länge uppfattats som ett störningsmoment till den annars linjära processen som vi tänker oss stadsutvecklingen (Kolimárová, 2020). Idag då termen har allt mer integrerats som en accepterad form av arkitektur ses den som ett sätt att hitta ett bättre utnyttjande av de många försummade ytor i staden och samtidigt kringgå de kommersiella värderingssystem som finns inom stadsutvecklingen. Men även som ett verktyg för att stärka

samhället genom att involvera invånarna och möta olika gruppers behov genom det tillfälliga (Zimm 2016:33).

Tillsammans med Lefebvres tankar om vikten av sociala rättvisa stadsrum, observationerna av adhocistiska inslag i urbana miljöer och till sist den tillfälliga landskapsarkitekturen, det tillvägagångssätt för att involvera landskapsarkitekter försöker studien upptäcka ett nytt sätt för invånaruttryck att utspela sig på.

Syfte och frågeställningar Studiens syfte är att sträva efter en ökad demokratisering av våra stadsrum, genom att främja invånarnas möjlighet till att uttrycka sig i det offentliga och där en digital social plattform är det tillvägagångssätt för att möjliggöra detta. Plattformens strävan är att sammanföra landskapsarkitekter med invånare för att tillsammans skapa tillfälliga landskapsarkitekturprojekt och involvera på så sätt invånare i stadsutvecklingen. Nedan presenteras kortfattat de tre grundidéerna, rätten till staden, adhocism och tillfällig landskapsarkitektur som undersökts på vilket sätt landskapsarkitekter kan uppmuntra och ge stadens invånare utrymme och frihet att uttrycka sig i offentliga miljöer.

Rätten till staden För att svara på varför används Lefebvres (1996) tankar som motiv på det önskade tankesätt, där invånare i staden bör ha en grundläggande rättighet om att få delta i beslutsfattande om hur staden utvecklas och även används. Detta för att stadsmiljön ska vara tillgänglig, inkluderande och förmånlig för alla dess invånare. En demokratisering av staden som främjar social rättvisa och sociala interaktioner i form av att låta invånare uttrycka sig i det offentliga.

Adhocism i den urbana miljön För att sedan förstå hur dessa typ av uttryck redan ter sig i staden, används begreppet adhocism. Ordet beskriver ett flexibelt och improviserat tillvägagångssätt för att skapa temporära och spontana förändringar i stadsmiljön. I studien används Jencks och Silvers (2013[1972]) koncept adhocism för att beskriva de tillfälliga installationer och lösningar som skapas av invånare i stadens offentliga rum. Genom att omfamna adhocis-

men och uppmuntra invånarnas egna appropriering av våra stadsrum kan stadsutvecklingen bli mer responsiv, dynamisk och inkluderande. Förutom det har adhocismen en idé om återbruk, genom att ta tillvara på försummade platser, skapa ny mening till en plats eller att använda sig av restmaterial i ett nytt syfte.

Tillfällig landskapsarkitektur Till sist används den tillfälliga landskapsarkitekturen för att beskriva genom vilket tillvägagångssätt denna demokratisering kan ske på. Det tillfälliga innebär skapandet av temporära och flexibla lösningar inom landskapsarkitektur och stadsplanering, där metoden har i syfte att möta behov inom ett tidsbegränsat ramverk (Zimm, 2016:7). Det kan röra sig om platser för rekreation, sociala mötesplatser, konstnärliga uttryck och andra former av explorativa projekt. Genom tillfällig landskapsarkitektur kan vi landskapsarkitekter berika stadsmiljön och öka invånarnas delaktighet i staden.

Två frågor

Hur kan tillfällig landskapsarkitektur vara till hjälp för att skapa ett större utrymme för invånaruttryck i Stockholms stadsrum?

Hur kan modern teknologi användas för att uppmuntra och utveckla samarbete mellan landskapsarkitekt och invånare?

Avgränsning Denna studie undersöker sociala aspekter inom landskapsarkitektur, med fokus på stadens offentliga rum. Här analyseras särskilt invånarnas möjligheter att uttrycka sig där. Centrala teman är information och kunskap, appropriering och uttryck, samt material och återbruk. Dessa aspekter är avgörande för hur människor interagerar med stadsrummet. Studien ger en djupare förståelse för dessa frågor inom den givna tidsramen

Staden och de urbana problematiker som arbetet utgår ifrån är baserade på Henri Lefebvres texter. Lefebvre har valts ut för hans relevans för landskapsarkitektur, med hans många välkända teorier och idéer om rumslighet, urbanism och framförallt de sociala konstruktioner som påverkar våra stadsmiljöer. Där några av

hans mer omtalade texter är, the production of space (1991[1974]) och rätten till staden (1996 [1968]), som används i detta arbete. Lefebvre skriver bland annat om att stadsrummen inte enbart är en fysisk produktion, utan formas även av dess sociala, ekonomiska och politiska processer. Att rum därmed är dynamiska produkter av mänsklig aktivitet och sociala relationer, som är den form av social hållbarhet som varit allra viktigast att ta hänsyn till i detta arbete. Lefebvre skriver även om hur vi kan göra dessa stadsrum tillgängliga, inkluderande och framförallt demokratiska. Detta på grund av det just finns en obalans i våra städer, enligt Lefebvre (1996 [1968]):3-53), där tillgången till offentliga utrymmen inte är jämnt fördelad.

Precis som Lefebvres teorier och kritik om staden inte begränsas till en geografisk region, gör inte heller detta arbete. Däremot är det viktigt att nämna att idén om stadens konstruktion utgår från ett västerländskt perspektiv och särskilt det europeiska. Då både Lefebvre och studiens utgångspunkt härstammar från den kontexten. Det finns ett historiskt mönster städer emellan som går att likställa, men det finns även många olikheter som är viktiga att inte glömma. Varje stad och ännu mer land skiljer sig emellan, kulturellt, visuellt men även lag- och ordningsmässigt. För att kunna applicera resultatet med relevans, appliceras resultatet enbart på en stad, Stockholm. Detta för att kunna ha relevanta potential och begränsningar i åtanke.

Förutom att rikta sig till landskapsarkitekter talar även arbetet på sätt och vis till invånare. Förutom att uppmana till att invånare ska få involvera sig i stadens utformning föreslås ett tillvägagångssätt där en hemsida är den digitala plattform där landskapsarkitekter och invånare kan skapa tillfälliga landskapsarkitektprojekt tillsammans. Hemsidan är enbart en prototyp då den inte förverkligas på riktigt i detta arbete. Om den fungerar eller överhuvudtaget är den rätta typen av plattform för att åstadkomma detta mål förblir ett mysterium, då varken landskapsarkitekter eller invånare har fått möjligheten att testa dess funktion. Det kan därmed tyckas sakna en invånarrepresentation i arbetet på grund av detta. För att inte helt utesluta den representationen har både en intervju av en landskapsarkitekt varit som stöd och en

närmare titt på Frankrikes södra stad, Marseille som inspiration till hur invånare uttrycker sig i staden. Dessa två undersökningar visar en liten del av verkligheten då det visar på förverkligade händelser.

När det kommer till landskapsarkitekturen så har specifikt den tillfälliga landskapsarkitekturen valts ut som metod i arbetet. Att inte mer konventionella arbetsmetoder har tagits upp är att det tillfälliga anses mer passande i denna typ av frågor och undersökningar som ställts.

Den tillfälliga landskapsarkitekturen skiljer sig från mer konventionella projekt då den associeras i större grad till att ge mer utrymme till att experimentera och tillåter ett större gestaltningmässigt (Zimm 2016:12) svängrum, bland annat tack vare att det rör sig kring tidsbegränsade projekt som allra oftast ändå byts ut. Studien menar att det finns enklare tillgängliga kryphål för att utmana stadsplanering genom det tillfälliga.

2. En explorativ metod

Improvisation har spelat en central roll i denna studie och speglar stadens dynamiska och oförutsägbara natur. Arbetet bygger på en kvalitativ empirisk studie, uppdelad i olika avsnitt som associeras till tre huvudkoncept; rätten till staden, adhocism och tillfällig landskapsarkitektur. Dessa koncept, även om de varierar, har alla bidragit till skapandet av resultatet och har format det förslag som presenteras. Resultatet grundar sig på teoretiska och filosofiska resonemang, som fungerar både som ett ställningstagande och en uppmaning till de som berörs av stadens offentliga miljöer.

Metodbeskrivning

Studien har framträtt genom en explorativ ansats, där fokus ligger på att undersöka och kombinera olika koncept kring demokratiska och sociala dimensioner som berör invånare och landskapsarkitekter. Den explorativa metoden valdes för att den möjliggör en flexibel analys där teoretiska ramverk och empiriska observationer kombineras för att förstå den komplexa dynamiken i stadens offentliga rum. Med explorativ menar studien akten av att sammanföra olika teorier och idéer som nödvändigtvis inte hör ihop rent litterärt, men som anses komplettera varandra för de frågorna som ställts. Demokrati är ett brett begrepp, men används i studien som den process där invånare inte bara får vara delaktiga i utformningen av offentliga miljöer utan också har möjlighet att appropriera och omvandla dessa rum på ett mer spontant och självorganiserat sätt. Resultatet, en prototyp av en social digital plattform som presenteras i slutet av studien, har varit med sedan starten av skrivandet och varit det stöd till att utesluta ämnen och begrepp. För att beskriva de centrala koncept som denna studie utgår från: rätten till staden, adhocism i urbana miljön och tillfällig landskapsarkitektur har en kombination av olika metoder använts. Dessa metoder är teoretiska litteraturstudier, analyser, en semi-strukturerad intervju med en landskapsarkitekt och ett platsbesök för fältstudier i Marseille. Kombinationen av dessa ger en fördjupad förståelse av hur temporära landskaps- och invånardrivna initiativ kan forma och förändra och öka demokratiseringen av vår stadsutveckling. Nedan presenteras de olika metoderna för sig.

Litteraturstudie och datainsamling Litteraturstudien grundar sig på böcker som berör stadsutveckling på olika sätt, där de begrepp; rätten till staden, adhocism och tillfällig landskapsarkitektur var med sedan studiens start. För att hitta information om dessa ämnen har diverse olika sökmotorer använts, som bland annat Google Scholar och Sveriges lantbruksuniversitets databas Primo. Studien har tre huvudsakliga källor, en antologi med några av Henri Lefebvres olika texter *writing of cities*, redigerad och översatt av Eleonore Kofman och Elizabeth Lebas (1996), Charles Jencks och Nathan Silvers bok *ad hocism:*

the case for improvisation (2013 [1972]) och en rapport vid namn *tillfällig arkitektur ger plats för kultur* (2016), utgiven av Stockholms stad och skriven av Malin Zimm. Eftersom studiens resultat funnits med sedan start valdes dessa huvudkällor för att sätta ord på motivet bakom hemsidan. Det motivet som har handlat om att förstå invånarnas roll inom stadsutveckling och hur projekt som är tillfälliga kan vara det sätt att involvera invånaren att forma staden. För att stärka de presenterade argumenten i studien och hitta mer landskapsarkitektinriktad information kompletterades huvudkällorna med relevanta forskningsartiklar inom landskapsarkitektur och demokrati i det offentliga rummet.

De tre koncepten De ovan nämnda böcker är även de huvudsakliga koncept som studien använder sig av. Studien använder sig av termen koncept för ordets betydelse som beskriver en abstrakt idé och ett sätt att tolka världen. Dessa tre olika koncept har även tre olika perspektiv. Rätten till staden (1996[1968]) beskriver ett filosofiskt system och ett historiskt perspektiv om stadsutveckling som studien inspireras av, där demokrati och invånarna i staden har stått i centrum. Adhocism (2013 [1972]) har varit det koncept som beskriver en mer fysisk synvinkel, där invånarna och vad den skapar i offentliga rum har varit det som undersökts. Sist har vi den tillfälliga landskapsarkitekturen där konceptet har varit en metod för att skapa ett resultat och en produkt av de undersökningar och tolkningar som gjorts.

Fältstudier och platsbesök Adhocism har varit ett av de huvudbegrepp och koncept i studien, för att förstå hur den ter sig i urbana miljöer och ur ett invånarperspektiv utfördes en fältstudie i en stad i södra Frankrike, Marseille. Att just Marseille valdes berodde på att platsen är omtalad för sin mångkulturalitet men framförallt deras centrala stadsrum, som trots problem med segregation används av alla i staden. I studien reflekterade jag över Marseilles tolerans för olikheter och funderade på om detta kan vara anledningen till det tydliga mönstret av uttrycksfulla stadsrum som skapas av invånarnas egna avtryck (Ivanescu, 2016). Innan jag tog mig till Marseille gjorde jag en ungefärlig plan över de platser jag skulle besöka. Platserna det

rörde sig om var centrala torg eller kvarter kring torgen, eftersom det är offentliga utrymmen som besöks av många och som konstaterats i Marseille, många olika människor. Eftersom jag spenderade ungefär två veckor i Marseille hann jag besöka många olika platser och även återkomma till dessa under olika dagar för att upptäcka eventuella förändringar som skett. För att dokumentera de adhocistiska inslagen skapade av invånarna fotograferade jag spontant det jag såg. Efter platsbesöket sorterade jag bilderna och kategoriserade dem för att på så sätt förenkla analysen av det jag observerat. Fotografiernas främsta syfte var att visa konkreta exempel på adhocistiska akter gjorda av invånare i stadsrum, försöka förstå vad för typ av uttryck det gällde och tyda vad det berättar om invånarna. En inspiration som visade vad för typ av initiativ jag ville att den sociala digitala plattformen skulle uppmuntra.

Semi-strukturerad intervju Syftet med intervjun var att få en djupare inblick i hur en landskapsarkitekt praktiskt arbetar med tillfälliga projekt. Som Shazia Jamshed (2014) skriver möjliggör en semi-strukturerad intervju en mer fördjupad förståelse för ämnet som diskuteras. Frågorna (se bilaga s. 52) som hålls någorlunda öppna fungerar mer som en vägledande ram än en strikt mall och uppmuntrar en naturlig och flytande konversation. Något som ansågs passande i denna situation då jag framförallt ville veta landskapsarkitektens egna erfarenheter, reflektioner och insikter. En mer strukturerad intervjuform hade begränsat just detta. Intervjun spelades in, vilket Jamshed (2014) uppmuntrar för att båda parter ska kunna fokusera på konversationen. Den intervjuade frågades givetvis innan om medgivande till att materialet spelades in. Anteckningar hölls mest som stöd för att komma ihåg viktiga detaljer som dök upp under intervjun som varade i ungefär en timme. Efter intervjun transkriberades ljudfilen för att sedan kunna plocka ut de viktigaste ämnen som diskuterades. Detta presenteras i avsnittet en intervju med en landskapsarkitekt, där jag redovisar citat från intervjun och mina egna kommentarer och reflektioner som uppstod efter det vi diskuterade.

För att bevara anonymiteten används det

fingerade namnet 'Frida' för den intervjuade landskapsarkitekten. Anonymitetens syfte var att fokusera på diskussionens innehåll snarare än intervjupersonens identitet. Att just Frida valdes, var utifrån hennes många års erfarenheter och intresse inom just tillfällig landskapsarkitektur. Utöver direkt kunskap över det specifika ämnet vi diskuterade har hon även arbetat länge inom branschen, som möjliggjorde en intressväckande intervju. Som författare till studien och blivande landskapsarkitekt är jag mer personligt närvarande i denna del av studien. Detta tillvägagångssätt tydliggör skillnaden mellan mina egna reflektioner och Fridas uttalanden, vilket bidrar till studiens transparens.

Analys av ansökningsprocesser Eftersom mitt resultat är en prototyp av en social digital plattform som sammanför landskapsarkitekter och invånare genom skapandet i Stockholm, behövdes en analys av de möjligheter för deltagande som finns i Stockholm idag. Jag valde att enbart undersöka den typ av möjliga delaktighet för invånare som liknar mest mitt resultat. Andra metoder som engagerar invånare såsom medborgardialoger har uteslutits då de ansågs inte vara relevanta för just denna studie. Istället analyserades enbart Stockholms stads hemsida och framförallt deras ansökningsprocess för privata individer att skapa sina egna tillfälliga projekt på offentlig mark.

Dels undersöktes hur Stockholms stad definierar tillfällig landskapsarkitektur och specifikt hur denna typ av landskapsarkitektur används i Stockholm. Därefter granskar jag Stockholms stads procedur för invånare att skapa tillfälliga landskapsprojekt. Detta var för att förstå de eventuella brister som finns idag, men även en inspiration till min egna hemsida.

3. Tre koncept

Improvisation har spelat en central roll i denna studie och speglar stadens dynamiska och oförutsägbara natur. Arbetet bygger på en kvalitativ empirisk studie, uppdelad i olika avsnitt. Dessa avsnitt, även om de varierar, har alla bidragit till skapandet av resultatet och har format det förslag som presenteras. Resultatet grundar sig på teoretiska och filosofiska resonemang, som fungerar både som ett ställningstagande och en uppmaning till de som berörs av stadens offentliga miljöer.

Landskapsarkitektur för en demokratisk förändring

Rätten till staden och landskapsdemokrati

I denna del av studien presenterar jag den filosofiska och politiska, men även historiska perspektiv, som har lett till de undersökningar och koncept jag utvecklat. Den teoretiska bakgrunden stöds främst av Henri Lefebvres idéer där rätten till staden (1996 [1968]) och produktionen av rum (Lefebvre 1991[1974]) är de huvudteorier som tolkas i studien.

Eleonore Kofman och Elisabeth Lebas skriver om hur Henri Lefebvres texter argumenterar för att städer bör formas av sina invånare, inte av byråkratiska eller kapitalistiska intressen. Han betonar att offentliga utrymmen ska vara platser där människor kan uttrycka sig och påverka stadens utveckling (1996 [1968]:3-53). Dessa idéer har jag interpreterat och anpassat till landskapsarkitekturen i urbana miljöer.

För att tydligare visa sambandet mellan Lefebvres tankar och landskapsarkitekturen introduceras en kort beskrivning av landskapsdemokrati. Ett begrepp som beskriver att skapa rättvisa och demokratiska stadsrum där alla invånare kan uttrycka sig och påverka utformningen (Arler och Mellqvist, 2015). Den erkänner att våra stadsrum delas av många olika personer med skilda behov och att vi som landskapsarkitekter inte kan förutse eller planera allt i förväg (Arler och Mellqvist, 2015). Genom att integrera Lefebvres teorier med landskapsdemokrati strävar jag efter att omvandla dessa idéer till en praktisk strategi för landskapsarkitektur.

Sammanfattningsvis är detta avsnitt en genomgång av ett av huvudkoncept i studien, där denna representerar invånarna i det offentliga utrymmen

(Lefebvre, 1996 [1968]) är en filosofi eller ett politiskt ideal som studien grundar sig på och implicerar en framtidsvision där stadsområden inkluderar dess invånare till att bestämma och influera dess utveckling. Som Kofman och Lebas beskriver argumenterar Lefebvre för att urbana miljöer inte bör domineras av kapitalistiska intressen, samhällsplanerare och staten ensam, utan skriver vidare att sociala interaktioner, kreativitet och uttryck bör få större utrymme (Lefebvre, 1996 [1968]:3-53). För Lefebvre är stadsrummen inte bara fysiska platser, utan formas även av sociala och kulturella influenser.

Rätten till staden blir i denna studie en symbol för den uttrycksform som stadsborna bör få utveckla i våra offentliga miljöer. Med nya tankar och beskrivningar om hur vi ser på staden kan något nytt komma till skott, staden är ett föränderligt koncept som påverkas av hur vi sätter ord på den och som Lefebvre (1996 [1968]:86) skriver:

"The city and the town were not for philosophers and philosophy a simple objective condition, a sociological context, an exterior element. Philosophers have thought the city: they have brought to language and concept urban life."

Ett ord i Lefebvres språk är det återkommande begreppet uttryck och används av Lefebvre inte enbart för att beskriva verbalt eller konstnärligt självuttryck. I production of space (produktionen av rum) beskriver han hur stadsrum kommunicerar sociala, politiska och kulturella karaktärer och är ett resultat av de sociala interaktioner som sker på platsen (Lefebvre, 1991[1974]:38-39). Lefebvre menar vidare att städernas utformning och organisering ger insikter i samhällets struktur och värderingar och att dessa påverkar hur invånarna använder och relaterar till utrymmet (Lefebvre, 1991[1974]:38-39). Genom att analysera dessa rumsliga uttryck kan vi skapa mer rättvisa anordningar i staden.

Lefebvre (1991[1974]:308-312) kritiserar en ideologi som reducerar staden till ett nätverk av cirkulation och kommunikation, där tekniska system och effektivitet prioriteras över invånarnas levda erfarenheter och sociala dynamik. Detta perspektiv, menar Lefebvre (1991[1974]:308-312), är en form av förtryck som begränsar vår förståelse av stadens syfte och funktion med

Rätten till staden Rätten till staden

det påståande att det skulle finnas en urban verklighet med ett facit över hur staden bör vara. Lefebvres texter, produktionen av rum och rätten till staden utmanar denna reduktionistiska syn och förespråkar en mer holistisk förståelse av staden, där invånarnas erfarenheter och behov står i centrum.

När Lefebvre (1991[1974]:68) skriver om staden, skriver han ur en specifik historisk kontext och menar att det fanns en tid med större utrymme för invånarna att uttrycka sig. Han beskriver "den urbana problematiken" som en konsekvens av industrialismens efterspel, vilket har skapat dagens urbana problem (Lefebvre, 1996 [1968]:73-98). Industrialiseringen förändrade samhällets struktur och städerna blev centrala för handel, produktion och innovation. En ekonomisk utveckling som ledde till en ny social ordning med fler ledarroller för att organisera staden (Lefebvre, 1996 [1968]:3-53). Det är inte staden som är problemet utan de samhällspolitiska och ekonomiska förändringar som förändrat de valda prioriteringar inom stadens utveckling (Lefebvre, 1996 [1968]:73-98).

Urbanismen som ideologi, som följde industrialiseringen, har lett till nya utmaningar. Industrierna har förflyttat sig till billigare områden, vilket har utarmat städerna på sina "produktiva centrum", vilket var det sammanhängande sociala och centrala nav som Lefebvre menar är viktigt för ett demokratiskt samhälle (Lefebvre, 1989, se Merrifield, 2011). Det innebär inte att Lefebvre nödvändigtvis menar att det är bra att industrierna befann sig i städerna, men samtidigt går inte de-industrialiseringen att förneka då den haft en betydande inverkan på den ekonomiska strukturen i städerna och lett till att det "folkliga produktiva centrum" gått förlorat. En förändring som har resulterat i social ojämlikhet och gentrifiering (Merrifield, 2006:79-98).

Kapitalistiska processer formar och omformar stadsmiljöer och Lefebvre (1991[1974]:10-11) kritiserar just denna dynamik, som prioriterar vinst och effektivitet på bekostnad av mänskliga behov och social rättvisa. Dessa prioriteringar leder ofta till förflyttningar och social ojämlikhet, bland annat genom vad Merrifield (2011) kallar för push-pull-effekten. En process där människor lockas in till städerna och knuffas ut andra från de gentrifierade stadskärnorna. De som inte har råd

eller möjlighet att stanna kvar samlas i olika zoner av social marginalisering och hamnar i utkanten. Som Merrifield beskriver som en process där invånarna lever i en "intimitet utan sällskap, närvaro utan representation, möte utan verklig interaktion." (Merrifield, 2011:469).

"City-dwellers now live with a terrible intimacy, a tragic intimacy of proximity without sociability, of presence without representation, of encounter without real meeting."

Rätten till staden uppmanar till att prioritera det socialt rättvisa centrumet och som David Harvey (2012:24) påminner oss, är rätten till staden idag begränsad till en liten politisk och ekonomisk elit som förmår att forma staden efter sina särskilda behov. Landskapsarkitekten har inte makten att ensam ändra dessa prioriteringar, men kan bidra till att skapa inkluderande och rättvisa stadsrum. Detta med anledningen av landskapsarkitektens direkta kontakt med stadens offentliga rum och kan tack vare det belysa viktiga aspekter som ofta förbises i politiska och ekonomiska beslut. Ett demokratiskt samhälle bör sträva att tillgängliggöra denna rätt till alla bosatta i staden, som även är ett av UNDP:s (2024) globala mål där delmål 11.3, inkluderande och hållbar urbanisering, skall verka för en mer deltagandebaserad, integrerad och på så sätt en socialt hållbar planering. Som Neil Brenner (2013:45) skriver i ett iakttagande om rätten till staden, så har ord en verklig betydelse. Om man planerar för en öppen stad och en socialt hållbar stadsutveckling så behöver även alla dess invånare som berörs ha lika möjlighet att få influera stadsrummets utformning.

"A genuinely open city would be one in which investment is channeled to serve social need rather than private gain; in which public institutions secure and protect shared, common resources from private appropriation; and in which all inhabitants have secured equal capacities to influence decisions that effect the spaces, institutions and resources shared by all. Any design intervention that claims to promote the open city without pursuing these core goals will be seriously incomplete, if not delusory."

Landskapsdemokrati Även om Lefebvre inte kopplar sina teorier direkt till landskapsarkitekturen, är en demokratiskt stadsutveckling ofullständig utan att också landskapsarkitekturen följer demokratiska principer. Eftersom yrket en av de många komponenter som formar staden.

Landskapsdemokrati som begrepp nämns av Finn Arler och Helena Mellqvist (2015) i deras artikel "A true landscape democracy" och beskriver vikten av pluralism och mångfald inom landskapsarkitekturen. Arler och Mellqvist (2015) understryker vikten av att en mångfald av perspektiv, särskilt invånarna, måste erkännas och inkluderas i landskapsförvaltning och planering. Arler och Mellqvist (2015) menar att vi måste erkänna att landskap inte enbart är fysiska platser, utan också sociala, kulturella och ekologiska system och som framförallt formas av och påverkar de människor som bor och använder sig av exempelvis stadens offentliga rum. Det är därför avgörande att vi som landskapsarkitekter beaktar de många olika identiteter och lokala gemenskaper som finns i våra städer, för att skapa en social rättvis och demokratiskt landskapsarkitektur.

Sammanfattningsvis belyser både Lefebvres och Arles tankar om att vi bör inkludera en mångfald av perspektiv och erfarenheter inom stadsprojekt. Där invånarna ska få aktivt delta och uttrycka sig i stadens utveckling och som denna studie belyser, även inom landskapsarkitekturen. Som denna studie gör, är det viktigt att alltid ställa sig frågan vad är en demokratiskt landskapsarkitektur och hur kan vi förverkliga den.

Adhocism i staden: en improvisation inom landskapsarkitektur

Adhocism i den urbana miljön och platsbesök i marseille: en inspiration

I avsnittet om rätten till staden skriver Lefebvre om invånarnas uttryck (Lefebvre, 1991[1974]:19-

34). I denna del testas ett nytt begrepp som synonym, adhocism, i ett försök att ge en mer konkret beskrivning av invånarnas roll i stadens offentliga rum. Ordet eller konceptet är ursprungligen myntat av Charles Jencks och Nathan Silver (2013, [1972]) och beskriver akten av att skapa nya lösningar med redan tillgängliga resurser. Även om Jencks och Silver inte specifikt applicerar adhocism på stadsrum och landskapsarkitektur, anpassar jag konceptet för att sätta ord på hur offentliga rum förändras över tid genom invånarnas dagliga liv och spontana aktiviteter. Hur varje individs prägel och identitet utgör en del av stadsrummet på olika sätt.

Adhocism i den urbana miljön

Nu när det konstaterats att staden är dynamisk och konstant föränderlig, förstår man att offentliga utrymmen kräver ett flexibelt ramverk och utrymme för improvisation. Detta är något som Charles Jencks och Nathan Silver (2013, [1972]:19-20) involverade inom arkitektur och stadsplanering argumenterar för och nämner de begränsningar som finns med de traditionella toppstyrda planeringsmetoder vi är vana vid, eftersom de ignorerar stadsmiljöns dynamiska och komplexa natur. Jencks och Silver (2013, [1972]:77-79) förespråkar istället för en mer flexibel och lyhörd planering och utformning som möjliggör experiment och anpassning över tid.

Ordet adhocism som introducerats av Jencks och Silver (2013, [1972]:7) är en förbindelse där ad hoc står för "detta särskilda ändamål" och ismen signalerar för den särskilda inriktning inom konsten som begreppet tillhör. Principen för adhocismen innefattar inom arkitekturen att använda sig av en redan befintlig struktur för att hitta lösningar på ett nytt snabbt och effektivt vis (Jencks och Silver, 2013, [1972]:7). Detta kan ses i vardagliga exempel, som när en stol används som stege för att nå en hög hylla. Adhocism uppmuntrar således spontana omvandlingar och improvisation.

Jencks och Silver (2013, [1972]:179-180) menar att traditionella planeringsmetoder ofta undviker det oberäkneliga som kommer med improvisation och argumenterar för att det just är oberäknelighet som kan leda till nya upptäckter och innovationer. Denna improvisation fungerar enligt en slags

process, där Jencks (2013, [1972]:8) beskriver det som adhocismens tre evolutionära stadier. Först har vi genombrottet där en ny improviserad idé dyker upp, som en reaktion på ett specifikt behov eller problem och präglas ofta av kreativitet och pragmatism. Sedan har vi återskapelsen, där idén börjar spridas och imiteras. Vad som ursprungligen var en spontan idé börjar standardiseras och upprepas som en konventionell lösning. Sist har vi integrationen av det som började som en spontan ad hoc-handling, där lösningen blivit till ett så pass vanligt förekommande och därmed en fullt integrerad och formell struktur att den fungerar som en regel snarare än som undantag (Jencks och Silver, 2013, [1972]:8).

I den här studien appliceras adhocismen specifikt inom den urbana miljön och hur den manifesterar sig i de offentliga rummen. Dessa kan visa sig på många olika vis där exempel på urban adhocism kan bland annat vara temporära marknader, graffiti och andra typer av gatukonst, invånarinitiativ för trädgårdar och odlingsytor. Stadens invånare omvandlar stadsrummen efter sina behov och önskemål. Adhocism i den urbana miljön kan därför bli en kraft, om uppmuntrad, som omdefinierar staden och där planerare och landskapsarkitekter har en ledande roll för att ge utrymme för dessa urbana inslag. Som Peter Herrle och Josefine Fokdal (2001) argumenterar för att det oförutsägbara, det experimentella, det informella kan visa vägen till nya sociala, politiska och ekonomiska riktningar, om det görs i form av en kollektiv handling. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att det informella emellertid kan mötas av en ambivalens, då det oftast är en handling som tänjer på gränser om vad som är tillåtet och inte (Herrle och Fokdal, 2001). Samtidigt precis som adhocismen berättar kan den första spontaniteten leda till en idé som senare anses framgångsrik och användbar (Jencks och Silver, 2013, [1972]:8) och att helt stoppa dessa improviserade akter i det urbana skulle hindra nya möjligheter.

Landskapsarkitekter har just förmågan att upptäcka vad en plats berättar och har lärt sig att se exempelvis ett stadsrums olika mångfald av både materiella och icke-materiella ting, vars uppenbarelse kan belysas i de gestaltningsbeslut som tas (Meyer, 2005 se Braee och Diedrich, 2012:24). En kompetens som är användbar i en stad som alltid är föränderlig. Det finns alltid

en idé om vad som är rätt och fel, som styrs av samhällsnormer, förutom de lagar som ska följas. Ett västerländskt tänkande där man rationaliserar och sedan kriminaliserar det informella. Som Anaya Roy (2005, se Galdini och de Nardis 2023) poängterar är det därför viktigt att frånga från de hierarkiska uppfattningar vi har om det informella för att kunna upptäcka felaktiga uppfattningar som tenderar stänga ute dessa improvisationer, som enbart ett underutvecklingsproblem.

Förändringar är en naturlig process, vare sig det rör sig om stadens utveckling eller något annat. Susannah Abbey (2023:77-78) skriver in en artikel om stadens konstanta förändringar, som ibland uppenbarar sig som kriser och där snabba lösningar anammats. Som exempelvis lågkonjunkturer som leder till direkta omställningar där i värsta fall invånare står plötsligt utan arbete eller kanske till och med utan hem. Pandemin orsakad av viruset covid-19 som även den tvingade invånarna till förändringar, i form av nya restriktioner i syfte att inte sprida viruset, där parker blev en tillflyktsort när vi inte kunde vistas tillsammans inomhus (Geng et al. 2021 se Abbey, 2023:77-78). Denna anpassningsbarhet från invånarna står emellertid ofta i kontrast till den långsammare reaktionsförmågan hos konventionella stadsplaneringsprojekt. Det finns en diskrepans mellan invånares behov och den etablerade planeringens förmåga att möta dessa behov (Abbey, 2023:81). Vilket förklarar varför invånarna själva tar initiativ till improviserade lösningar. Vi som stadsplanerare och landskapsarkitekter borde erkänna och stötta dessa improviserade inslag för en mer inkluderande, kommunikativ och dynamisk stadsmiljö.

Platsbesök i Marseille: en inspiration Marseille, belägen i södra Frankrike, är landets äldsta stad, grundad omkring 600 f.Kr. Dess grundande berättas genom den kända kärlekshistorien mellan en resande fenisk ledare och den lokala liguriska kungens dotter (Thomas, 1994:81). Staden är känd för sin mångkulturalitet, en egenskap som har präglat dess identitet. Man brukar säga att Marseille historiskt alltid vänt ryggen mot inlandet och istället blickat ut från deras djupvattenhamn Le Vieux-port, som varit den

centrala punkt för medelhavshandeln (Loseby 1992:165).

Trots dess rika historia och kulturella mångfald är Marseille inte utan sina utmaningar. Som många andra stora städer i världen lider Marseille av hög bostadssegregation, där förorterna ofta präglas av sociala problem. Men det finns en viktig skillnad, trots sitt stora antal utlandsfödda invånare och enormt fattiga zoner inom stadens territorium finns inte samma "förvisningslogik" som Katharyne Mitchell (2009:418) beskriver det som. Ett ord som berättar om tendensen i städer som marginaliserar och isolerar grupper, vanligtvis invandrade och låginkomsttagare (Mitchell, 2008:417). De sociala och geografiska gränserna inom staden är helt enkelt mindre markerade, trots segregationens existens och jämfört med andra franska städer finns fler möjligheter till rumslig samverkan mellan olika grupper av människor (Mitchell, 2009:414).

Denna sammansättning av olika kulturer och identiteter har lett till Marseilles distinkta form av stadsutveckling, där olika många slags invånare samexisterar och påverkar stadens utformning. Lauren Andres (2010:808) diskuterar hur denna dynamik bland annat varit särskilt framträdande i stadens kulturliv och bidragit till stadens unika karaktär. Dessa kulturella initiativ som har påverkat stadsförnyelsen ett av många exempel av en form av urban adhocism, där invånarna aktivt deltar i att forma och omforma stadsrummet.

Sammanfattningsvis är Marseille en stad med en historia, mångfald och urban dynamik som skapat en unik miljö för sociala interaktioner och kulturella initiativ, trots de många utmaningar staden står inför. Detta gör Marseille till ett intressant studieobjekt och för djupare observationer av dess stadsrum.

På nästa sida börjar fotografidokumentationen från platsbesöket i Marseille.

Fig 1. Det torg som vanligtvis fungerar som parkeringsplats är nu här en marknad för bland annat lokal mathandel och kläder. Bilar, varor och människor samsas om utrymmet på La Place Sébastopol några dagar i veckan.

Platsbesök i Marseille: en inspiration

Adhocism i form av transformativa platser och objekt Adhocism kan vara transformativt. Offentliga utrymmen har ofta planerade användningsområden och är tänkt att användas på ett visst sätt, något som givetvis inte går att helt kontrollera. Invånare deltar och aktiverar stadsrummen på sina egna sätt och ibland är dessa oväntade överraskningar. Något som Matthew Carmona (2010:158) diskuterar i sin analys av samtida offentliga rum, där han belyser konceptet "appropriated spaces", plaster som tas i anspråk och omformas av invånarna för användningar som platsen inte ursprungligen var tillägnad för. En akt som kan beskrivas som en adhocistisk handling. I Marseille upptäckte jag många ytor som har en primär användning men som under specifika dagar omvandlades till en annan typ av plats. Ett exempel (fig. 1) är la place Sébastopol, ett mellanstort torg i centrala Marseille som huvudsakligen består av parkeringsplatser. Trots den bilcentrerade planeringen, hittar invånarna plats till att sälja mat, kläder och andra lokala hantverk. Plötsligt har torget transformerats till en

marknad. Även uteserveringar lyckas på något magiskt vis tränga sig in på den asfalterade ytan, vilket visar på invånarnas kreativitet och förmåga att omforma platsen.

Ett annat vis som människan har tagit bilens plats är de många garage (fig. 2) som finns utspridda kring Marseilles bottenplaner. Loppisar, ateljéer och verkstäder, där privatpersoner ställer ut sina hantverk och bjuder in andra till att titta in eller handla för en billig peng om man så vill. Ad hoc-inslagen kan även vara mindre uppenbarlig, men berättar trots allt om platsens värde och att det är exempelvis ett stadsrum man vill stanna upp och umgås vid även om det inte var menat så. Ett exempel är trappor, på fig. 3 ser vi hur två personer sitter mitt i den centrala tågstationens trappa, här samlas många människor för att vila, vänta eller bara vara. Trots att det är en hektiskt plats med mycket förbipasserande och diverse intryck.

Marseille är även en stad som visar på en öppen solidaritet, ett av många exempel (fig. 4) är torget i stadens centrala kvarter Les Réformés. Förutom att vara en plats för marknader och uteserveringar, kan man vid några tidiga mornar i veckan upptäcka en foodtruck som ställer sig mitt på platsen. Bord och stolar ställs ut, det är le bon café de l'abbé (Abbotens goda kaffe) som är ett initiativ av välgörenhetsorganisationen Em-

Fig 2. Ett gammalt garage har nu blivit till en loppis och verkstad för en boende i staden. Människor bjuds in till att kolla och köpa om man så vill.

Fig 3. Tågstationen Marseille Saint-Charles är en viktig mötesplats i centrala Marseille. De breda trapporna som tar en upp till stationen har även blivit en plats där människor stannar till och sätter sig på trappstegen.

Fig 4. Emmaus som ställt ut sin uteservering en tidig vardagsmorgon för stadens behövande, kaffe och croissant är på menyn.

maus, som erbjuder gratis kaffe och croissants till stadens hemlösa och behövande. Även om adhocismen kan röra sig om mer organiserade tillägg i stadsrummen som i detta fallet, är det något som inte planerats under torgets skapande. Det är tillägg som dykt upp i senare skeden och berättar om en grupp människor som man inte alltid beaktar under projekteringen. Det finns därmed många olika aktörer som är delaktiga i många av dessa initiativ, organisationer såväl som ensamma individer. Något annat som tagit sig nya skepnader är Marseilles gamla tidningskiosker (fig. 5) som idag inte används på dess ursprungliga vis, eftersom den traditionella tidningspressens tid har gradvis försvunnit. Istället för att låta alla kiosker försvinna har Marseille stad låtit dessa bli verksamheter till lokala aktörer för att på så sätt skapa något nytt samtidigt som spåret från förr finns kvar (Made in Marseille u.å.). Ett sätt att återanvända och omforma urbana utrymmen utan att behöva ändra på det ursprungliga skalet och en chans att berätta om tiden som varit.

Fig 5. En av många gamla tidningskiosker som nu har en verksamhet som säljer vinyler och cd-skivor. Ett exempel på en typ av möjlig återbruk.

Fig 6. Växterna planteras och sköts om av de boende, men bjuder grönska till alla förbipasserande.

Fig 7. Ännu ett exempel på hur egna invånarinitiativ kan vara en fördel för alla.

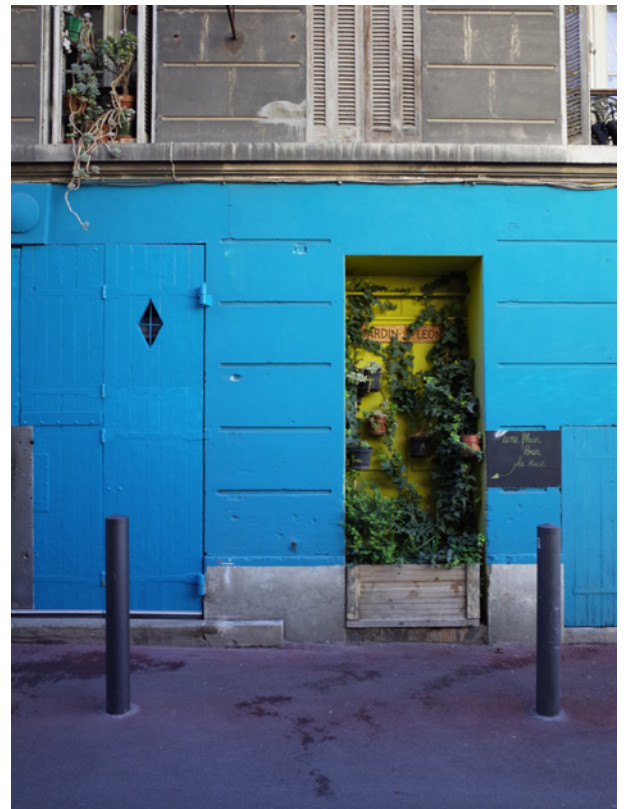

Fig 8. Bredvid plantering står orden "en blomma för gatan". Ett privat initiativ som uppmuntrar grönskande gator.

Adhocism i form av det privata möter det offentliga Sedan finns det de ad hoc-inslag som kan tyckas obetydliga men skänker bland annat färg, grönska och skugga till stadens boende, speciellt när det utförs genom en kollektiv handling. Några av dessa inslag är de många krukor som pryder Marseilles gator, längs de boendes portar och trottoarer (fig. 6,7,8). Denna grönska är antagligen ett svar från invånarna till staden om att det finns ett behov och en längtan för mer grönska. Promenerar man runt i Marseilles olika kvarter går det även att upptäcka blå krukor hipp som happ. Detta är ett organiserat privat initiativ av le jardin de la fédération du parti communiste (Kommunistpartiets federations trädgård) för att införa mer växtlighet på gatorna. Krukorna (fig. 9) är återvunna från en industriell tvättinrättning i Marseille som införskaffades genom ett utbyte av växter som organisationen hade odlat. Dessa krukor skänks sedan genom trädgårdsinitiativet till de som vill ha planteringar längs deras gator (Vaysse, 2013). Som man kan förstå har Marseille dåligt

Fig 9. Exempel på krukorna som erbjuds av Kommunistpartiets Federations-trädgård.

Fig. 10. Trädkronan som inte beskurits skänker skugga på gatan under varma dagar.

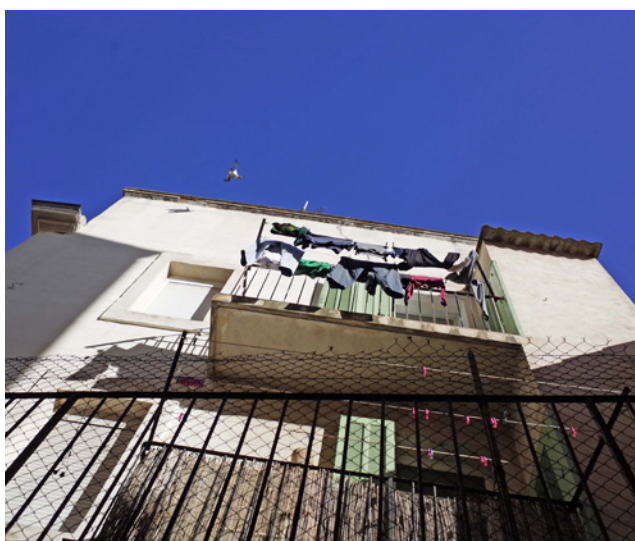

Fig 11. Kläderna på tork ger ledtrådar över vem som kan tänkas bo inne i lägenheten.

Fig 12. Handdukar, kläder och andra textilier ger gatan oavsiktliga färginslag.

mer offentliga grönytor, däremot finns det gott om privata trädgårdar och innergårdar som pryds av träd och andra växtligheter. På många platser går dessa det att se och även ta del av trots dess privata titel, i fig 10 ser man exempelvis ett större träd vars krona sticker ut utanför muren som separerar det privata från det offentliga. En kanske omedveten handling, men en sådan som skänker grönska och skugga till förbipasserande att ta del av en varm dag i Marseille. Andra exempel på när hemmet vetter ut mot gatan är de många tvättlinor som finns utanför invånarnas fönster. Där deras kläder, handdukar och andra privata föremål hänger och torkar. En adhocism som bjuder in det inna- för till utanför och vise versa och berättar något om de som bor i området.

Fig 13. En plantering som glömts bort, men växer sig frodig trots allt.

Adhocism i form av "ödemarker" En annan form av adhocism är ovårdade planteringar eller grönområden som blir naturliga inslag i stadsmiljön. Gamla planteringar som växt över (fig. 13) eller otillgängliga platser (fig. 14) som blir till ängsmarker mitt i staden. Det är givetvis inte någon uppmaning till att det skulle vara bättre eller bör bytas ut mot planteringar som sköts om och förvaltas. Däremot är det ett sätt att visa naturen på ett vildvuxet och naturligt vis (fig. 15,16). Det visar att naturen kan finnas i staden på många olika sätt och skänker samtidigt grönska och färg på platser som annars inte skulle komma till användning. Detta är antagligen inget medvetet val av staden, men samtidigt berättar det om en tolerans mot just "ödemarker" och vildvuxna inslag.

Fig 14. En plats som på grund av sin otillgänglighet har blivit mark för ängsblommor och andra växter.

Fig 15. Ogräs som växer längs en byggnads fasader.

Ett annat sätt att återanvända ödemarker är att ge området ny mening. Vilket är ett vanligt förekommande i staden. I Marseille använder man sig ofta av just ordet friches, som på svenska översätts till ödemarker. Det är ett ord som har kommit att approprieras i stor utsträckning både av privata organisationer och staden Marseille. Det rör sig om oftast tidigare industrieller infrastrukturuområden som glömts bort eller väntar på en ny mening, oftast har dessa platser blivit tillflyktsorter för biologisk mångfald (CPIE, u.å). Friche associeras till transformativa platser

Fig 16. Tvärbanans gräsbeläggning som vuxit ostört.

Fig 17. En av de många trädgårdsytor på platsen, som tas hand om av studenter och föreningar.

Fig 18. Här har den hårdgjorda ytan tagits bort för att plantera växter istället.

Fig 19. På la Frich de Bel de Mai samsas trädgårdarna med graffitin som målas på fasaderna.

eller försummade grönområden med potential. Ett exempel är la Friche la Bel de Mai, som är en plats för kreativitet, konstnärliga föreställningar, konserter och utställningar i en före detta tobaksfabrik i Marseilles nordliga kvarter. Dess lokaler rymmer nu över 70 olika organisationer och dess mark är öppen för stadens boende att använda. Lekplats, idrottsplats, bokhandel, daghem och en gemensam trädgård är ett av några aktiviteter på platsen (Friche de Belle de Mai, u.å). Många av aktiviteterna är organiserade av de aktörer som äger verksamhetslokalerna, men mellan dessa väggar sker ett eget liv som ordnas av stadens invånare. Det kan exempelvis röra sig om trädgårdsarbete (fig. 17,18) eller graffitimålning (fig. 19), det har även blivit en plats där många kommer till för att umgås, dansa eller åka skateboard. Dessa platser som visar en mångfald av aktiviteter och uttryck visar även på den mångfald av invånare som staden besitter.

Fig 20. En av de många graffitimålningar som pryder kvarterets fasader och entréer.

Fig 21. Denna frihet för gatukonst finns inte enbart runt Cour Juliens gator, utan även på la Friche de Bel de Mai där det även välkomnas.

Adhocism i form av konstnärliga och politiska meddelanden och vandalism? Sedan finns det former av ad hoc-inslag i den kategorin som inte alltid tas väl emot. Graffiti, gatukonst och andra typer av offentliga utställningar. Dessa är antingen tillåtna eller otillåtna, egentligen som allt som ställs ut i det offentliga. Ett exempel är Marseilles centrala kvarter Cours Julien, historiskt en plats för grossist-och detaljhandelsmarknad för frukt och grönsaker mellan 1860-70 talet. Idag finns ännu många marknader som sker i kvarterens torg men det har framförallt blivit ett centralt nav för kultur, restauranger, musik och andra aktiviteter (Ville de Marseille, u.å). Här pryds de flesta gator av väggmålningar och graffiti (fig. 20,21) och så är det menat att vara idag. Samtidigt upplevs det som att det finns en otydlig gräns där acceptans övergår till intolerans. Något jag observerade när jag lämnade de kulturella kvarteren var just denna suddiga gräns, där väggmålningar och graffiti byttes ut mot enbart klotter (fig. 22). Om det är lämpligt eller inte, är det inte till mig att bestämma just denna gång.

Fig 22. Ett exempel på hur graffiti snabbt kan övergå till klotter. Här på en gata utanför de kulturella kvarteren.

Fig 23. Ett exempel av "les collages feiminstes", här visas några ord av uppmaningen: för klasskampen.

Däremot är dessa nedklottringar ett direkt tillvägagångssätt för stadens invånare att uttrycka sig, där vissa av meddelandena är tydligare än andra. Ett vanligt förekommande i Marseille är de många samlingar av affischer och nedklottringar som har politiska meddelanden. Feministiska slagord, politiska uppmaningar och andra meddelanden pryder många väggar runt staden. Det ger en stark bild över vad som är viktigt för de boende och oftast över vad som är viktigt för ett rättvist och jämlikt samhälle. Det är även ett vanligt sätt att kommunicera, för att samla människor till demonstrationer eller solidariska festligheter genom att annonsera dem längs husfasaderna. Vissa av dessa meddelanden är även återkommande, ett exempel är les collages feministes (feministiska collage), de vita A4- arken med svarta bokstäver man ser på fig. 23. Medlemmarna i gruppen använder dessa posters med slagkraftiga meningar för att belysa våld mot kvinnor och könsminoriteter. Allt detta genom att återerövra gatan med ord (Geay, 2021). Det finns många olika sätt man kan dela med sig av till sina medboende och det behöver framförallt inte vara politiskt. I Marseille är det vanligt att utställningar sker utomhus (fig. 24,25), faktum att mycket sker ute tack vare det varma klimat som medelhavsstaden har och det underlättar nog att ha som vana att använda sig av det offentliga som rum för utställningar. Kanske bör vi i Sverige ha värdet mer i åtanke, hur skapar vi dessa möjligheter att uttrycka oss i det offentliga även när det är kallt och mörkt?

Fig 24. En fotoutställning som hängt upp på utkanten av en of-fentlig park.

Fig 25. Ett av många välkända citat som går att finna här och där i staden.

Det tillfälliga som arbetsmetod

Tillfällig landskapsarkitektur som tillvägagångssätt, ansökningsprocessen i Stockholms stad och en intervju om en landskapsarkitekts erfarenheter

Denna del syftar till att fungera som en bro mellan demokratin i form av uttrycksfulla stadsrum och invånarna. Landskapsarkitekten, som är en av många aktörer inom stadsutveckling, kan vara länken mellan dessa. Vi kanske inte har förmågan att förändra politiska beslut som styr, men vi har den unika fördelen att ha närmast kontakt med stadsborna genom vår planering och gestaltning av offentliga rum. Landskapsarkitekter har många färdigheter, varav en är att förstå en plats styrkor och känsligheter. Vad är viktigt i området? Vad saknas? Vad bör bevaras och vad kan ändras? Vi lyssnar till de behov och önskingar som de boende har, men vi har också möjligheten att komma med förslag som kan omvandla stadsrum till något värdefullt och inkluderande för alla.

Samhällsförändring är en gradvis process som kräver innovativa metoder inom stadsplanering. I denna studie och sammanhang framträder konceptet tillfällig landskapsarkitektur som en potentiell katalysator för just förändring. Det tillfälliga precis som det låter, karaktäriseras av sin temporära natur och har vuxit fram inom landskapsarkitekturen de senaste decennierna och som Jeremy Németh och Joern Langhorst (2014:146) argumenterar kan vara ett effektivt verktyg för att testa nya idéer och engagera medborgarna i stadsplaneringen.

Akademiskt är det ett relativt nytt begrepp, men inte en ny metod. Idag planeras det i högsta grad av landskapsarkitekter och arkitekter, men har redan under nomadernas tid varit ett sätt att anpassa konstruktioner till den tillfällighet man befann sig i (Kolimárová, 2020). En metod och koncept som i sig är en adhocistisk handling, då det skapas på det befintliga, men eftersom det planeras av landskapsarkitekter har den inte

samma spontana och improviserade karaktär.

Det "tillfälligas" huvudsyftet är att projektet ska vara temporärt. Denna tidsbegränsning, jämfört med mer traditionella landskapsarkitekturprojekt, har lett till att tillfälliga projekt har sina egna regler och uttryck. I denna studie undersöker jag hur tillfällig landskapsarkitektur kan vara en metod för att utmana normerna inom stadsprojektering och möjliggöra för invånare att uttrycka sig mer i det offentliga rummet, i Stockholm.

Tillfällig landskapsarkitektur som tillvägagångssätt

Att använda begreppet "tillfällig" landskapsarkitektur är ett sätt att konkretisera ad hoc-handlingar genom mer ordnade projekt och skapa en mötesplats mellan invånare och landskapsarkitekter. I denna del kommer jag gå igenom olika relaterade begrepp och studiens tillvägagångssätt av att använda sig av tillfällig landskapsarkitektur.

Tillfällig landskapsarkitektur har blivit allt mer framträdande i urbana projekt och denna arbetsmetod har olika benämningar, men de delar alla idén om direkta lösningar och improvisationer. Cara Courage (2013:89) diskuterar dessa olika metoder som varierar beroende på det slutgiltiga målet. Några av dessa tillfälliga koncept är placemaking eller platsutveckling, som har ett mer långsiktig fokus i syfte att stärka kvartersidentitet. Termer som tactical urbanism belyser spontana initiativ för att testa nya idéer innan man gör större investeringar, medan guerilla urbanism som oftast leddas av mindre organisationer och privata individer, tenderar att vara en aktivistisk handling för att utmana regler och förordningar. Dessa är några av de många begrepp som berör det tillfälliga och som alla har en roll inom stadsutveckling. Den gemensamma nämnaren är strategin om att det sker på en specifik tid och plats, ofta med experimentella inslag och en förhoppning om att skapa gemenskap genom engagemang kring projektet. Tidsperioden kan variera från en dag, några månader till några år, men projektet ska huvudsakligen ske snabbare än konventionella urbana projekt och skalan kan variera från ett enskilt objekt till ett helt kvarter (Zimm, 2016:12).

I denna studie används termen tillfällig landskapsarkitektur eftersom det är den mest övergripande av alla. Alla de nämnda begreppen rör sig om något tillfälligt och det är även det begrepp som allra oftast används inom branschen i Sverige. Malin Zimm (2016:12) beskriver det som:

“Begreppet temporalitet står emot förbindlighet i projektsamhället, där man ingår i tidsbegränsade överenskommelser med syfte att göra tydlig skillnad eller skapa innovationer.”

En central fördel med tillfällig landskapsarkitektur är dess möjlighet att erbjuda ett större gestaltungs- och utvecklingsrum. Nya tekniker, material och konstruktionsmetoder kan prövas på nya sätt. Det temporära kan också uppmärksamma oanvända och bristfälliga platser och testa nya funktioner för dem (Zimm, 2016:12).

Som Simona Kolimárová (2020) är tillfälliga projekt inte någon ny idé och har funnits sedan en av våra tidigaste civilisationer. När det gäller dess uppkomst under mer moderna tider är några av de pionjärer inom det kontemporära urbana tänkandet, Jane Jacobs, samt William H. Whyte. De myntade inte själva termen, men lade grunden till betydelsen av livliga kulturella stadsrum under 1960-talet, med idéer som påminner om vad vi nu kallar för placemaking. Placemaking har kommit att bli en av de termer som används internationellt. Medan det tillfälliga landskapsarkitekturen prioriterar experimentet under specifika evenemang, har placemaking en mer långvarig inriktning; där genomförandet ska initiera sociala interaktioner och ge invånare möjlighet till att anknyta till platsen och påverka dess skapelse och utveckling (Project for Public Spaces, 2007). Även om målet för termerna skiljer sig något åt är även den tillfälliga landskapsarkitekturen ett verktyg för att stärka samhället genom att involvera invånarna och möta olika gruppers behov genom det tillfälliga (Zimm, 2016:7). Både placemaking och det tillfälliga är därmed ett effektivt tillvägagångssätt att vara reaktiv som planerare på invånarnas olika behov och viljor och även om denna studie använder sig av termen tillfällig landskapsarkitektur inspireras den även av filosofin bakom placemaking.

Ansökningsprocessen i Stockholm stad

I detta avsnitt utforskar jag hur tillgängligheten för tillfälliga projekt ser ut i Stockholms stad, för att förstå dels hur processen går till för att kunna erbjuda ett bättre alternativ, dels för att förstå vem som faktiskt har möjligheten att delta i sådana initiativ.

Tillfälliga projekt i Stockholm trots sin experimentella klang kan givetvis inte kringgå de bestämmelser som finns i staden. Detta innebär att landskapsarkitektur utgår utifrån de riktlinjer och lagar som de planprogram som Stockholms stad finansierar. Landskapsarkitektprojekt i Sverige präglas därmed av vårt statliga system och dessa regler gäller även för de privata individer som vill ansöka om att skapa sitt eget projekt, det finns en fastsatt ordning att följa. Detta ger givetvis god kontroll över tillfälliga projekt och säkerställer att relevanta regler respekteras, men försvårar möjligtvis de kreativa önskade svängrum.

Ansökningsprocessen för privata individer och företag är omfattande och kräver kapital för att ens kunna börja proceduren av att ansöka, med undantag för vissa tillfälliga parker. Första steget är att projektet ska godkännas och då krävs ett polistillstånd. För att få ett polistillstånd ansöker man via polisens hemsida under rubriken “Använda offentlig plats - sök tillstånd” (Polisen, 2022). Ansökan kan göras antingen via blankett eller e-tjänst och ska innehålla en beskrivning av verksamheten, den exakta platsen och tidsperioden för det tillfälliga projektet. Samt en karta över området som ska bifogas med en skiss över projektet, i skala 1:400 på ett A4 eller A3 ark, som visar placeringen av det tillfälliga projektet i förhållande till sin omgivning (Stockholms stad, u.å). En ansökningsprocess som förutsätter att man har en någorlunda god kunskap kring ämnet, som att exempelvis skissa i rätt skala och att orientera sig med kartor. Något som är uppenbart för en landskapsarkitekt men antagligen mindre självklart för de många andra individer som har en önskan om att skapa något i Stockholm.

Tillstånd kan sökas som privatperson eller företag och en avgift på 870 kr (eller 320 kr vid insamling av pengar) måste betalas. Till beskrivningen om verksamheten ombeds man att kategorisera sitt projekt, där de olika förslag som går att välja emellan är: affischering, byggetable-

Innehåll på sidan

1 Välj en plats	4 Trafikkontoret bedömer ansökan
2 Skicka ansökan till polisen	5 Polisen tar beslut
3 Polisen bedömer ansökan	6 Betala avgiften och följ reglerna

Fig 26. Stockholms stads illustration för deras ansökningsprocess för att starta sitt egna tillfälliga projekt. Illustration gjord av © Stockholms stad.

ring, försäljning, insamling av pengar, placering av container, placering av reklamskylt, uteservering, uppställning av valstuga, varuvisning eller annan användning. Denna kategorisering ger ett bestämmande intryck och upplevs hämmande för kreativiteten. Att behöva bestämma ett sådant precist syfte för sitt projekt begränsar möjligheten till improvisation och det ger en känsla av att ens tillfälliga projekt måste vara på ett visst sätt. Efter kategoriseringen skickas ansökan in och granskas sedan av polisen och trafikkontoret, som kontrollerar om platsen är offentlig eller privat mark. Huruvida processen går till efter det har inte undersökts i denna studie och går därmed inte att kommentera.

Förutom ansökningsprocessen, går det även att hitta information angående tillfälliga landskapsarkitekturprojekt på Stockholms stad hemsida. Det finns däremot ingen riktigt samlingsplats för de tillfälliga projekt som anordnas och gör det svårt att orientera sig kring ämnets olika rubriker. Jag testade att söka med ordet tillfälligt på Stockholms stad (u.å) sökfält och diverse olika tillfälligheter dök upp. Några exempel figurerar nedan:

Kulturfestivalen återvänder i augusti - Den 16–20 augusti bjuds stockholmarna in till att uppleva kultur i alla dess former när Kulturfestivalen traditionsenligt går av stapeln i centrala Stockholm.

Tillfällig livsmedelsverksamhet - Ska du sälja eller servera mat eller livsmedel tillfälligt, exempelvis på en mäsas eller ett event? Då kan du behöva registrera det hos miljöförvaltningen

Boka tillfällig torghandelsplats - tillfälliga torghandelsplatser gör det enklare att bedriva torghandel under en begränsad tid för till exempel privatpersoner, skolklasser, föreningar och andra verksamheter.

Tillfälliga utställningar - en del av stadsmuseets utställningar kan du se under en period, ibland kort, ibland längre.

Skapa en tillfällig park på en offentlig plats - vill du skapa en tillfällig park på offentlig plats måste du ha polistillstånd. En

tillfällig park ska alltid vara öppen för allmänheten.

Tidsbegränsade bygglov - du kan söka ett tidsbegränsat bygglov för en åtgärd som ska finnas under en begränsad tid. Du kan få ett tidsbegränsat lov och även när det inte går att uppfylla alla förutsättningar för ett permanent bygglov och om åtgärden är av tillfällig karaktär.

Rubrikerna visar på en variation av tillfälliga projekt och ger ändå förhoppningen om att det finns en vilja hos Stockholms stad att de ska få finnas på många olika sätt. Det erbjuds även tillfälliga kulturella evenemang och andra festligheter som invånare kan ta del av. Däremot upplevdes det svårt att orientera sig runt hemsidan. Förslagsvis hade en egen sida på plattformen för just tillfälliga projekt gjort det mer tillgängligt.

Slutligen som det nämnts tidigare är tillfällig landskapsarkitektur inte en procedur med ett fast protokoll. Olika begrepp används även om de berör samma ämne, möjligtvis har det lett till att jag missat ytterligare information om ämnet på Stockholms stads hemsida. Tillgången för invånare i Stockholm att genomföra tillfälliga projekt i stadsrummen finns, men processen kan vara komplex och kostsam för vem som helst att våga sig an det. För att skapa en mer inkluderande digital plattform skulle några förslag kunna vara att förenkla dessa ansökningsprocesser och minska kostnaderna, så att fler invånare kan delta och bidra till stadens tillfälliga landskapsarkitektur. av att ens tillfälliga projekt måste vara på ett visst sätt.

Slutligen som det nämnts tidigare är tillfällig landskapsarkitektur inte en procedur med ett fast protokoll. Olika begrepp används även om de berör samma ämne. Tillgången för invånare i Stockholm att genomföra tillfälliga projekt i stadsrummen finns, men processen kan vara komplex och kostsam för vem som helst att våga sig an det. För att skapa en mer inkluderande stadsutveckling kan det vara nödvändigt att förenkla dessa ansökningsprocesser och minska kostnaderna, så att fler invånare kan delta och bidra till stadens tillfälliga landskapsarkitektur.

En intervju om en landskapsarkitekts erfarenheter

En diskussion av en semi-strukturerad intervju

Här redovisar en intervju med en erfaren landskapsarkitekt som arbetar med tillfällig landskapsarkitektur. Intervjun kommenteras av studiens författare.

Att planera det tillfälliga Givetvis är tidsbegränsningen en av fördelarna med tillfälliga projekt. Det krävs helt enkelt mindre tid till att planera, vilket möjliggör en snabbare förhandling där man kommer undan de annars långa arbetsprocesser som traditionella projekt innebär. Frida berättar att det är lättare att motivera tillfälliga projekt för beställare och uppdragsgivare och förklarar vidare att det tillfälliga fungerar som ett test, med en tidsmässig begränsning och att det därför rör sig om billigare projekt att genomföra. Det finns en effektivitet inom det tillfälliga, vilket kan vara befriande i en bransch som annars präglas av långa tidsperioder av förhandlingar och avaktanden. Samtidigt får det mig att fundera över effektivitetens konsekvenser och huruvida den inte ska gå på bekostnad av funktionalitet och kvalitet i projektet. När något kan motiveras utan motstånd kanske det beror på att vi landskapsarkitekter inte är tillräckligt utmanande, eller att projektet inte bemöts med lika stor seriositet just för att det inte är permanent. Så behöver det givetvis inte vara, men det finns alltid en risk att något som är effektivare eller enklare tas med en för stor lättsamhet, då projektet ändå kommer att försvinna så småningom.

Hur utförandet av tillfälliga projekt går till, berättar Frida, varierar i stor grad beroende på beställaren. Det kan vara statliga eller privata aktörer, men det skiljer sig även kommuner emellan. Men den främsta skillnaden beror på uppdragsgivarens erfarenhet av tillfälliga projekt; vissa är mer vana vid denna typ av arbetsmetod än andra. Detta kan enligt Frida ibland motverka

den annars effektiva processen. Projekt som är avsedda att vara snabba kan istället ta lång tid att sammanställa, särskilt inom kommuner:

"[...] För det är just det med kommunen, allting tar sådan lång tid. Man måste ta beslut, först via den, sedan via den. Det gör att en tillfällig plats ibland tar tid att ordna samman, trots att den är tillfällig och borde gå snabbt".

Erfarenheten varierar alltså och under intervjun framgår det att privata beställare ofta har en smidigare kommunikation, troligtvis eftersom det rör sig om mindre arbetslag och mindre områden. Samtidigt poängterar Frida att effektiviteten trots allt gör skillnad när det gäller tillfälliga projekt, särskilt i jämförelse med konventionella projekt, där processen ibland tar så lång tid att det aldrig blir av:

"Men jag tänker ändå att fördelen är just att det går snabbt och att det verkligen händer. För ibland sitter vi och jobbar med projekt som inte ens byggs. Som man lägger ner hur mycket pengar och tid som helst på. [...]"

Att aktivera med det tillfälliga Effektiviteten är även efterfrågad när syftet är att fylla ut en plats i väntan på att ett framtida projekt ska komma igång. Frida berättar att man kallar detta för att "aktivera en plats", vilket i princip innebär att ge liv åt en plats som inte används, har försumrats eller är tänkt att få en ny framtida användning och att dra folk till platsen under tiden. Frida berättar exempelvis om en situation där en förskola i Liljeholmen, en stadsdel och närförort i södra Stockholm, hade rivits. På grund av de långa arbetsprocesser inför det framtida bygget använde man sig av ett tillfälligt projekt för att fylla ut tomrummet och skapa aktivitet på platsen under väntetiden:

"I ett annat projekt, vid Liljeholmen. Fanns ett specifikt syfte eftersom man rev ned en förskola, kvar fanns enbart en stor grusplan. På platsen ska det byggas någon gång i tiden. Så då blev frågan, vad ska vi göra så länge? Eftersom den bara ligger här mitt i. [...] Så det blev lite mer som cykelfabriken där kommunen efterfrågade om något tillfälligt i syfte att aktivera platsen och locka till sig människor för att på så sätt

skapa en trygghet där. Tillslut bestämde vi oss för bland annat en liten bollplan och lite sitttor.”

Staden är som sagt dynamisk och ett stads-
rums användning förändras konstant, vilket
resulterar i att det ibland uppstår tomrum. När
något rivs försvinner det förflutna och så länge
något nytt inte föreslås kan platsen bli ödslig där
en tydlig berättelse för invånarna att relatera
och skapa nya relationer till saknas. Det tillfäl-
liga som Frida berättar används likt ett plåster
under tiden som platsen kan återhämta sig med
något nytt. Vad är en plats som är ett mel-
lanläge av det som varit och det som kommer?

Att inkludera med det tillfälliga ”Aktivering” är
ett återkommande ord under intervjun, syno-
nymt med uttryck som att sätta igång, göra
verksam, eller få fart på en plats. Det tillfälliga
verkar främst finnas till för att återge liv till en
plats, ett kraftfullt ord för ett tillfälligt projekt att
bära själv. När det görs ihop med andra, tycks
projekten ha ett tydligare syfte.

Frida berättar att de tillfälliga landskaps-
arkitekturprojekten vanligtvis görs ihop med
uppdragsgivarna och som nämnt ovan kan vara
både privata företag eller kommunala bestäl-
lare.

Ibland involveras även utomstående aktörer,
vilket ger arbetslaget en bredare sammansätt-
ning.

Ett exempel som Frida lyfter fram är bland
annat ett kommunalt projekt i Nynäshamn gäst-
hamn, en tätort söder om Stockholms län.

Där kallades det tillfälliga projektet för plats-
utveckling eller platsbyggnad och syftet var att
skapa en mer attraktiv och livfull plats. Projektet
kännetecknades av stark delaktighet från lokala
aktörer, såsom café- och restaurangägare samt
en konstnär med en konstbod. Genom work-
shops tillsammans med landskapsarkitekterna
och kommunen skapades en inkluderande
dialog mellan de olika aktörerna. Dessa lokala
aktörer representerar på sätt och vis platsens
identitet, då de arbetar där och har direkt kon-
takt med de invånare och besökare som kommer
dit. En form av samarbete som åtminstone är
bättre är inget samarbete och att de sociala
interaktioner bör ske både i ”planeringsrummet”
och i stadsrummets verklighet. Men samtidigt
känns det som att det saknas en pusselbit...

*”Ja, exempelvis höll vi i en platsutveckling i
gästhamnen. [...] När vi började med att göra
en strategi för hur det skulle göras kändes det
viktigt att få med alla lokala aktörer. Som
alla restaurang- och caféägare, någon som hade
en konstbod och lite olika aktörer. Alla de som är
verksamma där helt enkelt. Och kommunen givetvis.
Att alla får vara med.”*

...och det är att alla inte får vara med,
egentligen. Det behöver inte betyda att det är
fel att samarbeta med verksamheter, men det
väcker frågan om hur man verkligen planerar
för ett inkluderande och mångsidigt stadsrum. I
detta fall bestod de delaktiga av nästan enbart
konsumtionsbaserade aktörer, tillsammans med
planerare. Är det tillräckligt eller bör vi ifråga-
sätta invånares frånvaro under arbetsproces-
sen? Det finns åtminstone en tanke om att det
tillefälliga ska vara inkluderande och delaktigt,
ett projekt som görs tillsammans och upplevs
tillsammans:

*”Ja, man vill ju att de lokala ska känna att det är deras
plats. Om man jobbar med lokala aktörer så är målet
att de också ska känna att de kan använda sig av
platsen och att de har varit lika delaktiga.”*

Frida nämner även begreppet dialogplatser
inom det tillfälliga, vilket kan innebära arrang-
erade aktiviteter eller mindre festivaler. På så
sätt får man direkt feedback från invånarna,
om man tar sig tid att fråga de som är på plats.
Däremot finns en skillnad av att använda sig av
stadsrum för festligheter jämfört med vardagligt
bruk, där den senare ger en djupare interak-
tion med platsen. Trots engagemanget och
viljan att inkludera invånarna, verkar det inte
lika självklart att hålla medborgardialoger eller
andra typer av involvering i tillfälliga projekt.
Det är nästan som att det tillfälliga skapar en
ännu större distans till platsens invånare, särskilt
eftersom något tillfälligt lämnar en begränsad
tid för invånare att appropriera sig projektet:

*”De här tillfälliga platserna jag har gjort. Det har inte
gått så pass lång tid att nästa steg har hänt. Men nu
på senare tid har det i alla fall arbetats mycket mer
med att det ska vara som ett steg i en lång process.”*

Det tillfälliga är som Frida säger, en del av en lång process, där förändringen och transformationen av en plats är själva processen. Kanske är det som är det viktigaste vad man lärt sig efter projektet, oavsett om aktiveringen har fungerat eller inte. Detta får det att upplevas speciellt viktigt att testa okonventionella eller nya projekt på ett fulländat vis, eftersom det tillfälliga förlorar sin trovärdighet om det standardiseras allt för mycket och inte upplevs som experimentellt.

Att gestalta det tillfälliga Både jag och Frida är överens om att det tillfälliga bör vara experimentellt och fungera som ett sätt att testa nya idéer i stadsrummet. Som tidigare nämnt innebär tillfälliga projekt ofta en begränsad budget, vilket indirekt leder till ett specifikt uttryck. När jag frågar Frida vart hon finner inspiration för de tillfälliga projekt hon arbetat med, betonar hon vikten av samarbete. Det är dialogen med olika aktörer i området som ger insikter och hjälper henne att bättre förstå platsen. När det gäller själva utformningen av det tillfälliga anser Frida att det bör upplevas som just tillfälligt:

“Men sedan är själva utformningen så olika. [...] Framförallt vill man kanske att det ska synas att det är en tillfällig plats, att man ska förstå att det är en tillfällig plats som kommer att vara där. Då kanske det inte ska läggas betongplattor på något fint sätt. Utan att det är bättre att det är stenmjöl så att det känns som att det är just tillfälligt. Jag tänker att det där tillfälliga också är någon slags inspiration i sig när det rör sig kring själva gestaltningen.”

Hur ser då det tillfälliga ut? Förutom att det ska vara kostnadseffektivt, undviker man ofta byggnationer som kräver fundament. Det kan handla om flyttbara utemöbler, odlingar i pallkragar eller tillfälliga scener för evenemang och föreställningar. Det flyttbara är praktiskt, då det är enkelt att ta bort när projektet avslutas. Samtidigt påminner Frida om att tillfälliga projekt, trots sin natur, måste följa samma riktlinjer som konventionella projekt. Ett exempel är krav på fallskydd för en “riskfri” byggnation, vilket kan vara svårt att uppfylla med en begränsad budget:

“Just med säkerhet som du sa. Man får exempelvis

inte göra något lekredskap utan fallskydd. Då blir det svårt att göra den tillfällig. Så man måste hela tiden komma runt det där.”

Det får en att undra hur explorativa tillfälliga projekt egentligen kan vara i slutändan. Trots ambitionen att testa något nytt, verkar möjligheterna begränsade. Kanske är viljan över att det ska vara utmanande är mer en önskan från oss landskapsarkitekter än något som faktiskt kan eller får göras. Frida poängterar dock att tillfälliga projekt erbjuder många möjligheter. Eftersom fenomenet fortfarande är relativt nytt, finns det antagligen mycket tid och utrymme för att den tillfälliga landskapsarkitekturen hinner utvecklas som koncept med tiden.

“Ja, det känns som att det är ganska mycket man kan göra med det tillfälliga. Eftersom man inte låser fast sig i saker. [...] Att man helt enkelt bygger något och testat det. Så kanske det kommer till något annat under processen och att platsen på så sätt fylls på i efterhand. Och då får man en slags uppfattning av hur folk använder sig av platsen [...]”

Att kommunicera med det tillfälliga En återkommande fråga som dök upp under samtalet med Frida var arbetsmetoden inom tillfällig landskapsarkitekturprojekt, särskilt i förhållande till mer konventionella projekt. Det som skiljer sig är den närvarande kommunikationen. Jag blev inspirerad av Fridas insikter, särskilt kring vikten av att ha en nära kontakt med platsen. Arbetet sker direkt och involverat, något som Frida menar är något vi i Sverige har förlorat. Denna förankring i att vara delaktig under hela processen, före, under och efter, är något som ofta saknas i mer traditionella projekt, där platsbesök ibland inte ens hinns med innan skissarbetet påbörjas:

“[...] I vanliga fall tittar man bara på platsen och gör en skiss, sedan sitter man främst framför datorn. Eller det tycker jag är lite skillnad när man jobbar med det tillfälliga. Som landskapsarkitekt är man mer på plats. [...] I andra länder jobbar ju landskapsarkitekter ofta med designbild. Att man också är med under hela byggprocessen. Men i Sverige har vi verkligen tappat den biten ganska mycket.”

Frida spekulerar att denna förändring delvis

beror på hur vi arbetar med totalentreprenad i Sverige.

Ansaret läggs ofta på entreprenörer snarare än på oss landskapsarkitekter själva, vilket gissningsvis både kan ha sina för- och nackdelar:

“Ja, jag vet inte. Det är nog hur vårt system är uppbyggt på något sätt. Nu är vi landskapsarkitekter inte med och bygger på det sättet. Är man det som i många andra länder, har man ju mycket mer ansvar om någonting går fel. Här i Sverige har vi inte det ansvaret riktigt. [...] Om vi till exempel skulle vara med och bygga vi med skulle vi behöva andra typer av försäkringar. Så det är en annan typ av process. Men ofta har man totalentreprenad. Det är väl enklare för kommunen eller beställaren att man bara handlar upp någon. Sen har ju ofta, i alla fall om det är en kommun vi arbetar med så finns oftast en landskapsarkitekt som är på plats från kommunen.”

Det är något som klingar bra med den nära kommunikation som är mer närvarande inom det tillfälliga. Det visar även på det tillfälligas potential, genom att arbeta mer i nära relation med varandra och på så sätt forma en starkare koppling mellan platsens användare och landskapsarkitekter. Detta kan leda till en mer meningsfull dialog och gemensam skapandeprocess, istället för att enbart ha dialoger mellan varandra:

“Ja, men det tycker jag ändå är intressant. Med de tillfälliga platserna som vi har gjort, jag och mina kollegor, har vi jobbat ganska tätt med snickaren. Att man är med under själva byggandet också. Och det tycker jag ändå är annorlunda än när man bara sitter och ritar detaljerade ritningar under större projekt. Något som är jättesvårt att göra, just på ett landskap.”

Däremot är kommunikationen i de senare skeden något som inte har hängt lika bra med i utvecklingen. Frida påpekar att landskapsarkitekters roll ofta avslutas när bygget är färdigställt, vilket innebär att det inte sker någon uppföljning eller återkoppling efter projektets slut. Detta är något både jag och Frida tycker bör förbättras. Att det ska finnas tid för återkoppling är en viktig aspekt som borde få mer utrymme, för att överhuvudtaget kunna förstå

vad för typ av aktivering som skett på platsen och sedan ta lärdom av dessa. Förutom denna brist finns även utmaningar när det gäller att tilldelas ansvar i tillfälliga projekt. Ett exempel som Frida nämner är när man exempelvis bygger en scen med möjlighet att koppla till el. Vem som bör ansvara för nyckeln till elskåpen är ofta otydlig och om ingen tar på sig ansvaret kan scenens funktion bli lidande.

“[...] Nu går det oftast till så att vi kommer in och hjälper till och bygger upp projektet och sen lämnar vi platsen till kommunen eller fastighetsägaren eller vem det nu blir. Och då vet vi inte, vi kan inte göra mer. Men då måste ju de se till att det ändå fortsätter från deras håll. [...] Så jag tänker att det oftast är en stor risk att platsen blir förfallen istället för att den aktiveras och blir härlig.”

Risken för förfall är påtaglig om ansvarsfrågan inte är tydligt definierad. Här tror jag att det därför skulle vara till en fördel att involvera invånarna mer. Om de boende får vara med och planera och skapa, är sannolikheten att invånarna känner ett större ansvar för platsen och vill värna om den. Detta var också något vi diskuterade om, att ge invånarna större möjligheter att ta initiativ till stadsprojekt. Jag frågade Frida om hon själv hade organiserat egna tillfälliga projekt, vilket hon hade gjort bland annat på sitt förra kontor. Projekten kunde handla om allt från tillfälliga matplatser utomhus till mindre evenemang. Frida berättar att det inte är enkelt att ordna sådana projekt, eftersom det finns många hinder och regler att navigera:

“Sen andra gången [...] då sökte vi inte för det var så krångligt. Jag minns inte riktigt exakt hur det var. Men jag minns i alla fall att det är många sådana... Det är som en checklista man måste följa, som kan upplevas lång och krånglig”

När jag själv tittade igenom checklisten för tillstånd hos Stockholms stad kunde jag inte låta bli att känna att den var svårtillgänglig. Den kräver viss kompetens för att förstå kartor, skalor och andra tekniska termer. Dessutom kostar det pengar, oavsett om projektet blir godkänt eller inte. Jag tror därmed att ett forum som enbart är dedikerat till tillfälliga projekt där olika

kompetenser kan samverka skulle kunna vara en lösning.

Tid och pengar inom det tillfälliga Som konstaterat är tillfälliga projekt kostnadseffektiva, speciellt i jämförelse med större konventionella landskapsarkitekturprojekt. Det är helt enkelt vanligt argument för det tillfälliga är dess kostnadseffektivitet, det verkar vara en premiss att tillfälligt är lika billigt. Vilket är något som Frida bekräftar:

“Ja men det är väl det. Det ska vara billigt. Men då måste man ju tänka kreativt. Om det nu är något man ska bygga. Det är ändå ett litet problem i Nynäshamn till exempel. För det är en extremt liten budget och så skapar man förväntningar [...] Framförallt när det är en del av en dialog med invånare och lokala aktörer. Så skapar man förväntningar bland alla som är med, där risken att det uppstår besvikelser finns.”

Att behöva följa en liten budget är helt enkelt inte lätt, men som Frida förklarar det så kan det även vara intressant att behöva utmanas kreativt med en sådan typ av begränsning. Det går ju trots allt att skapa med det lilla och här kan exempelvis återbruk av material vara en lösning. Att använda redan befintliga material för att på så sätt vara sparsam, något som även ur ett hållbarhetsperspektiv är fördelaktigt.

Det är inte enbart byggnationen som påverkas av budgeten, utan även förväntningarna som kan resultera i besvikelser. Frida berättar om rädslan för att göra de involverade missnöjda, speciellt invånare som fått vara delaktiga under processen eftersom det inte alltid blir som man tänkt sig. Priset har även en påverkan på tiden. Tillfälliga projekt är tidsbegränsade och Frida berättade att det ibland påverkar projektet negativt, man hinner inte med allt.

“Ja, det är ofta som att man gör en slags förutsagd process. Man har i baktanken hur platsen ska aktiveras. Men i exempelvis cykelfabriken hade vi jättemycket idéer kring hur man skulle kunna kurera platsen och jobba med olika lokala föreningar, men då tog vårt projekt slut så det kom inte med.”

Men så ser livet ut trots allt, det blir inte alltid som man tänkt sig och ibland räcker tiden och

pengarna helt enkelt inte till. Dessa nackdelar är inte något som borde skrämja bort en att fortsätta skapa tillfälliga projekt, det är ju trots allt ett experiment. Däremot gör dessa problem att det känns speciellt viktigt att det finns tid för återkoppling. Där går man igenom vad som kunde förbättras, vad som gick bra och hur man kan utmana ännu mer trots den låga budgeten. Som Frida berättar är just återkopplingen som lyser mest med sin frånvaro:

“Oftast får man inte vara med projektet tillräckligt länge. Kanske sker det internt på kommunen. Men jag tänker generellt så är det speciellt återkoppling och utvärdering som man skulle behöva ha lite mer pengar och tid till att kunna utföra.”

Slut på intervjun

En sammanfattning De främsta fördelarna med tillfälliga projekt är deras kostnadseffektivitet och snabba genomförande. I en bransch med annars långa väntetider är det tillfälliga ett utmärkt komplement för att ge liv åt en plats och testa nya lösningar. När tillfälliga projekt sätts igång sker det ofta snabbt och det är också enklare att få dem godkända jämfört med konventionella projekt.

En annan viktig fördel är möjligheten att omvandla platser som annars är outnyttjade eller i dåligt skick. En transformation av våra stadsrum som kan ske i takt med stadens snabba utveckling. Många aktörer ser detta som en chans att skapa något nytt, öka tryggheten och främja aktivitet på en plats som tidigare varit försummad. Dessutom främjar tillfälliga projekt samarbete och kreativitet, då de ofta involverar olika aktörer och kräver innovativa lösningar för att möta utmaningar med begränsade resurser.

De övergripande nackdelarna tenderar att vara kopplade till de nämnda fördelarna. Kostnadseffektiviteten kan också vara en utmaning. Konventionella projekt kan kosta allt från hundratusentals kronor till flera miljarder, beroende på faktorer som markförberedelse, materialval, projektets omfattning samt de stora entreprenad- och förvaltningskostnaderna efter färdigställandet. Tillfälliga projekt är ofta mindre i skala, med lägre krav på materialets livslängd och byggnation ovan mark, vilket minskar

kostnaderna. Trots detta upplevs budgeten ofta som utmanande och inte alltid proportionell till projektets storlek.

Ett annat hinder är det generellt svaga engagemanget i Stockholm, samt svårigheterna att hitta och finansiera aktörer som vill och kan ta ansvar för projektet efter uppbyggnaden. Detta leder till att projekten ibland inte fortlöper som planerat, vilket kan orsaka besvikelse bland de inblandade.

Slutligen har vi klimatet i Sverige, där långa och kalla vintrar kan ses som en begränsning för tillfälliga projekt. Samtidigt behöver det inte ses som ett hinder utan självklart ger detta en möjlighet att utveckla vinterorienterade aktiviteter.

4. En alternativ arbetsprocess

De tre huvudkoncepten har nu presenterats: rätten till staden, adhocism och tillfällig landskapsarkitektur. För att närmare förstå deras olika kopplingar presenteras i detta avsnittet hur allt hänger ihop för att slutligen komma fram till studiens resultat, en social digital plattform..

Kopplingarna

Hur hänger allt ihop?

Tillfälliga projekt, adhocism och rätten till staden delar ett gemensamt fokus på stadsrummets mänskliga inslag. Lefebvres koncept om rätten till staden som Kofman och Lebas skriver argumenterar för invånarnas rätt att få vara med och forma staden, en filosofi som ger invånarna en röst i hur staden ska utvecklas och förvaltas (Lefebvre, 1996 [1968]:3-53). Adhocismen uppmuntrar improvisation och att modulera det befintliga för att hitta nya lösningar (Jencks och Silver, 2013 [1972]:7) och den tillfälliga landskapsarkitekturen engagerar invånarna inom stadsutveckling och aktiverar platser för att tillgängliggöra befintliga stadsrum (Zimm, 2016:11). Dessa tre koncept uppmuntrar delaktighet och en flexibilitet som kan fungera som ett kryphål i en annars standardiserad stadsutvecklingsprocess, där invånaren står i fokus.

Marseille har i studien visat att invånare faktiskt aktivt engagerar sig i de offentliga utrymmena, vilket är ett av många bevis på att staden är dynamisk och i konstant förändring. Något som Lefebvre (1991[1974]:38-39) betonar; vikten av att frångå idén om att vi kan förutse stadens utveckling. Istället bör vi prioritera invånarnas erfarenheter och möjlighet till uttryck framför att sträva efter en kontrollerad effektivitet och som adhocismen visar; välkomna det oförutsägbara.

Adhocismen som är den en metod som uppmuntrar denna formbarhet och påminner om att många bra nya lösningar börjar genom en spontan improvisation som dyker upp för ett specifikt behov (Jencks och Silver, 2013 [1972]:8). Det rör sig därmed om tre koncept som strävar efter anpassningsbarhet och möjliggör en stadsutveckling som fungerar i samklang med stadens oförutsägbara rytm.

Den tillfälliga landskapsarkitekturen kan därmed vara det sätt främja denna typ av filosofi i form av en mer kontrollerad arkitektur och initiera en dialog om det informella i stadsmiljön. Som Philipp Oswalt, Klaus Overmeyer och Philipp Misselwitz (2013:217) påminner har

den tillfälliga arkitekturen, till skillnad från den traditionella planeringen, inte någon slutdestination. Istället för att fokusera på att uppnå ett slutresultat är den viktiga frågan att hitta svaret på hur en dynamik kan skapas utan att definiera ett sluttilstånd. Huvudsyftet enligt Cedric Price, citerad i Oswalt, Overmeyer och Misselwitz (1991 se 2013:217), är inte att ge det planerade ett idealtillstånd utan att öppna upp för nya möjligheter för deltagarna. Det tillfälliga kan vara en chans att avformalisera och omforma en befintlig struktur.

En alternativ arbetsprocess

Inom tillfällig landskapsarkitektur

Denna del diskuterar utifrån tidigare undersökningar hur en alternativ arbetsmetod inom tillfällig landskapsarkitektur skulle kunna utformas. Här ställs två centrala frågor. Hur mycket förändringsmakt har landskapsarkitekter och vilka förutsättningar erbjuder samhället för att möjliggöra denna förändring?

Som Ian Thompson (2014:12) påpekar har landskapsarkitekten inte ensamt handlingsutrymme och är beroende av andra aktörer inom stadsutveckling. Framförallt finns det politiska beslut, lagar och samhällsnormer som styr hur landskapsarkitekter kan arbeta och gestalta. Trots dessa begränsningar har tillfällig landskapsarkitektur visat sig kunna fungera som ett kryphål för att introducera mer flexibla och experimentella metoder. Som bekräftat under intervjun är tillfälliga projekt ofta enklare att motivera och genomföra än konventionella projekt. En av anledningarna är att de tillfälliga projekten kräver mindre resurser, både ekonomiskt och logistiskt. Den smala budgeten är en central faktor, vilket innebär att projekten ofta undviker dyra och tidskrävande lösningar som markarbeten och permanenta installationer. Istället fokuserar man på att arbeta med befintliga strukturer, som öppnar upp för nya kreativa lösningar som utmärker sig från den mer styrda

stadsplaneringen.

För att vidareutveckla en alternativ process inom tillfällig landskapsarkitektur undersöker denna studie hur en social plattform kan underlätta ett samarbete mellan invånare och landskapsarkitekter. Plattformen skulle fungera som ett verktyg för att demokratisera stadsutvecklingen genom att vara en digital hub, där invånare och landskapsarkitekter kan mötas, dela idéer och tillsammans utveckla projekt. En viktig komponent, som är fördelaktig både ur en hållbarhetssynpunkt och för kreativiteten, är att skapa ett system för återbruk, där material som annars skulle slängas kan återanvändas i nya projekt. Detta skulle kräva investeringar i förrådsutrymmen för att lagra dessa material, en investering som både är ekonomiskt och miljömässigt hållbar.

Dessutom kan plattformen fungera som ett nav för experimentella och demokratiska projekt, där invånarnas behov och kreativitet får styra processen. Genom att göra stadsutveckling mer deltagande kan man skapa lösningar som reflekterar stadens invånare och deras unika identiteter. Sådana projekt skulle inte bara stärka stadsrummets funktionalitet, utan också främja social sammanhållning och skapa en känsla av gemensamt ansvar för de offentliga miljöerna.

En fiktiv hemsida

För landskapsarkitekter och stadens invånare

Som tidigare nämnts i studien finns det redan möjlighet att ansöka om att skapa tillfälliga projekt i Stockholm. På Stockholms stads hemsida finns information om hur denna process går till, samt en länk till polisens hemsida för att ansöka om polistillstånd. Trots denna tillgänglighet upplevs informationen som fragmenterad och svåråtkomlig, då den är utspridd över flera olika sidor och rubriker. Det saknas en central plattform där all relevant information är samlad.

Studiens resultat är en social digital plattform

som vill uppmuntra samarbete mellan invånare och landskapsarkitekter för att skapa projekt i Stockholm tillsammans. Målet är en ökad demokratisering av våra stadsrum och att ge invånarna en möjlighet att känna sig mer inkluderade inom stadsutvecklingen. En hemsida enbart ägnad åt den tillfälliga landskapsarkitekturen skulle möjligtvis göra sådana projekt mer tillgängliga för olika människor, då informationen endast skulle beröra detta ämne.

Hemsidans innehåll:

1. **En startside:** Här introduceras besökare till den tillfälliga landskapsarkitekturen för att väcka intresse och uppmuntra invånare att skapa egna projekt.

2. **En interaktiv karta:** För att kunna orientera sig och ha koll på pågående projekt i realtid. Detta ger chansen att upptäcka, inspireras och potentiellt samarbeta med andra.

3. **En materialbank:** För ett hållbart perspektiv ska det finnas möjlighet att använda material från tidigare projekt. Detta främjar cirkulärt byggande och likt adhocismen, skapar något nytt genom befintliga material. Enligt Boverket (2024) står byggsektorn för 40 procent av allt avfall och mer än 20 procent av koldioxidutsläppen i Sverige, vilket motiverar denna typ av hållbar byggprocess.

4. **Ett arkiv:** Eftersom projekten är tidsbegränsade skulle ett arkiv föreviga det tillfälliga och möjliggöra återkoppling. Här kan besökare inspireras, se vad som inte fungerat och diskutera tidigare byggnationer.

5. **En ansökan:** Här kan man ansöka om att skapa ett projekt. Målet är att ansökan ska vara gratis för att inte begränsa invånare med lägre inkomst, men att man sedan betalar för material som används. "Restmaterialsbanken" kan hjälpa att hålla nere budgeten.

Den föreslagna hemsidan är en prototyp och har ännu inte testats. Det finns flera obesvarade frågor som kräver vidare undersökning, såsom finansiering, ansvar, förvaring av restmaterial och hur man effektivt kommunicerar om plattformen för att nå alla invånare.

Sammanfattningsvis är hemsidan tänkt att främja medborgarinflytande och kreativitet

samt stärka invånarnas rätt till staden enligt Lefebvres (1996 [1968]) teorier. Plattformen inspireras även av adhocismen genom att lyfta fram improvisation och användning av tillgängliga resurser för att möta omedelbara behov. Att tillämpa adhocistiska principer (Jencks and Silver, 2013 [1972] skulle kunna göra de offentliga utrymmena mer anpassningsbara för stadens föränderliga behov.

I följande del presenteras prototypen av hemsidan som ett första steg att konkretisera denna vision och idé.

I följande del presenteras prototypen av hemsidan, som ett första steg att konkretisera denna vision och idé.

VÄLKOMMEN

En samlad plattform för boende i Stockholm och landskapsarkitekter att skapa tillsammans.

Välkommen till Allt det tillfälliga. Vi är en plattform som sammanför boende i Stockholm med landskapsarkitekter för att skapa tillfälliga stadsprojekt tillsammans. Oavsett om du är en stadsboende som längtar efter grönområden eller andra skapanden i dina kvarter, eller en landskapsarkitekt med idéer att förverkliga, är detta platsen för dig. Ta del av vårt nätverk, låt kreativiteten flöda och skapa fantastiska projekt som förvandlar stadsmiljön till något unikt. Ansök och berätta om din idé [här](#).

Karta

Tryck på kartan för helskärm

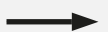

Detta är en interaktiv karta över Stockholm, där du kan utforska skapade och pågående projekt i staden. Orientera dig genom kartan i Stockholm och upptäck hur vi förvandlar stadsmiljön genom kreativ design och hållbara idéer.

Klicka dig runt på kartan för att hitta spännande platser som representerar olika delar av staden. Varje markör berättar om ett unikt projekt; där du kan läsa mer om det specifika projektet, se bilder och skisser, samt lära dig om dess syfte, designkoncept och framtida planer. Vi strävar efter att skapa en stad som är grönare, mer levande och mer inbjudande för alla.

Material

Bläddra för mer

Växtmaterial

Affischeringsstolpar

Ståltak

Fönster

Tegelstenar

Här hittar du återbruket av material, med resurser för landskapsarkitekter och projektledare som strävar efter hållbarhet och kreativitet i sina projekt. Vi tror på att omvandla det redan använda och ge nytt liv åt material som annars skulle ha gått till spillo.

Utforska ett sortiment av material som samlats in från olika källor och projekt. Från trä och sten till metall och textilier - här hittar du en mängd olika material som kan bli ditt framtida projekt.

Varje material har sin egen historia och potential. Genom att återanvända och omvandla dessa resurser kan vi inte bara minska avfallet utan också skapa unika och karaktärsfulla miljöer som berikar våra städer och samhällen.

Bläddra igenom vårt utbud, låt dig inspireras och låt ditt nästa projekt bli ett bevis på hur kreativitet och hållbarhet kan gå hand i hand till skapandet av våra urbana landskap.

Samlade projekt

Ansök om tillstånd till att skapa ett tillfälligt projekt i Stockholms stad

Projekt xxx, skapades år 2022. Syftet var att skapa ett tillfälligt rum, runt en storvuxen ek. Material använda är bland annat återvunna plywood-plankor.

[Se mer](#)

Projekt xxx, skapades 2024. En tillfällig konstutställning av träpelare som omges av ruderatväxter, som får växa fritt.

[Se mer](#)

Bläddra för mer

Allt det tillfälliga

Start

Karta

Om oss

Ansök

Kontakt

Material

Projekt

Ansök

Ansök om tillstånd till att skapa ett tillfälligt projekt i Stockholms stad

Skicka din idé

Förnamn

Efternamn

Mail*

Berätta om din idé

Nästa

5. Ett avslut i form av en diskussion

Under arbetets gång har en central fråga varit demokratins roll inom stadsutveckling, där invånarnas möjlighet att påverka stadsbilden har stått i fokus. Som Lefebvre (1996 [1968]) formulerade i sin idé om "rätten till staden" bör invånarna ha en avgörande roll i hur städer utformas och förändras. Idag strävas detta redan efter genom medborgardialoger och tillfälliga projekt där invånare uppmuntras att delta och påverka, där Stockholms stad erbjuder exempelvis möjligheter för medborgarna att själva skapa offentliga projekt genom ansökningsprocesser som ska främja delaktighet och därmed den urbana demokratin.

Samtidigt finns det utmaningar med att uppnå full demokratisk frihet i städerna. Som Jencks och Silver (2013 [1972]:81) noterar, är hierarkier alltid närvarande och styr till viss del vilka projekt som får genomföras och hur städer utvecklas. Denna inbyggda struktur står ofta i motsättning till den kreativa frihet som invånare och planerare strävar efter, vilket väcker frågor om hur stor frihet som verkligen kan tillåtas. Det finns en inbyggd rädsla för att ett system utan tydliga hierarkier ska leda till kaos och oordning, vilket Jencks och Silver (2013 [1972]:81) också berör. Denna oro leder kanske till att beslutsfattare och planerare söker balans mellan att ge invånarna utrymme för kreativitet och samtidigt bevara en kontrollerad och säker stadsmiljö.

I studien utforskas även hur en digital plattform skulle kunna fungera som ett verktyg för att öka invånarnas delaktighet. Plattformen är tänkt att sammanföra landskapsarkitekter och invånare i Stockholm för att skapa projekt som baseras på gemensamma erfarenheter och kompetenser. Internet är idag den främsta platsen för information och kommunikation och det känns därför logiskt att utnyttja denna resurs för stadsutveckling. Men samtidigt betonar Lefebvre och andra forskare vikten av det

fysiska mötet för att främja verkligt samarbete och social sammanhållning (Cahko, 2002, se Bigdeli Rad, 2013). Den digitala plattformen kan därmed ses som ett första steg, men det verkliga mötet är fortfarande centralt för en hållbar stadsutveckling.

En annan reflektion under arbetet har varit tanken på balansen mellan struktur och improvisation i stadsutvecklingen. I början av studien framstår kaos som ett nyckelbegrepp, men kom senare att tonas ned. Ändå, när jag nu närmar mig slutet av denna studie, inser jag att det är just denna aspekt av kaos som saknas i våra moderna städer. Även om idén om en hemsida som förenar landskapsarkitekter och invånare är lovande, ifrågasätter jag om jag själv bidragit till att standardisera stadsutvecklingen på ett sätt som hämmar ett explorativt tillvägagångssätt. Genom att förespråka en digital plattform kanske det oavsiktligt förstärker den ordning och kontroll som jag från början ville utmana.

Ett sådant system skulle, i praktiken, behöva följa de rådande lagar och regler som styr stadsutveckling i Stockholm. Detta innebär att kreativa projekt kan bli byråkratiserade och tidskrävande att genomföra. Dessutom kräver det att både landskapsarkitekter och invånare hittar tid och resurser för att delta aktivt, vilket inte alltid är enkelt i dagens pressade samhälle. Frågan om hur stor friheten kan vara i denna typ av projekt förblir därför öppen.

En annan viktig aspekt som inte utforskats tillräckligt i denna studie är invånarnas röster och erfarenheter. Vad vill Stockholms invånare egentligen uttrycka genom sina projekt? Och hur kan vi uppmuntra en mångfald av perspektiv och identiteter att delta i skapandet av stadens offentliga rum? Detta är något som borde ha undersökts mer i denna studie och en uppföljande studie skulle behöva lägga större vikt vid att inkludera invånarnas egna åsikter.

Till sist, när jag reflekterar över den föreslagna plattformen, kan jag inte låta bli att tänka på att vi invånare borde ställa oss färre frågor och istället börja agera. Plantera blommor längs en fasad, bygga en bänk, eller måla en trottoar. Det kanske inte alltid är korrekt, riskfritt eller estetiskt tilltalande, men om det är något jag lärt mig från mina observationer i Marseille, är det att dessa spontana uttryck ofta skapar något

positivt och oväntat. Det är sällan något att frukta. Städer, likt levande organismer, förändras och utvecklas ständigt. Vi borde därför inte vara rädda för att experimentera och utmana nutida normer, då vi inte kan förutspå framtiden. Det finns alltid möjlighet att anpassa och justera om något inte går som planerat och denna frihet att testa nya metoder är avgörande för att skapa en levande och inkluderande stad. Som Susannah Abbey (2023:77) påminner är dessa förändringar ibland så pass oberäknliga, där pandemin med covid 19 var ett praktexempel på hur samhällsstrukturer och hur vi ser på offentliga utrymmen behövde snabbt ställas om. Att anamma dessa plötsligheter och obekvämheter kanske kan lära oss mer om våra städer och de som bosätter dem.

6. Referenser

- Abbey, S. (2023). Guerrillas in Our Midst Ad Hoc Urbanism and Public Practice. *Landscape journal*. 42, 77-90. <https://lj.uwpress.org/content/42/1/77>
- Arler, F. och Mellqvist, H. (2015). Landscape Democracy, Three Sets of Values, and the Connoisseur Method. *JSTOR*. 24(3), 271-298. <https://www.jstor.org/stable/43695231>
- Andres, L. (2010). Alternative Initiatives, Cultural Intermediaries and Urban Regeneration: the Case of La Friche (Marseille). *European planning studies*. 19, 795-811. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09654313.2011.561037>
- Badel, F. och López Baeza, J. (2019). Digital public space for a digital society: a review of public spaces in the digital age. *Artgrid*. 3(2), 127-137. <https://dergipark.org.tr/en/pub/artgrid>
- Bigdeli Rad, V. (2013). The Role of Public Spaces in Promoting Social Interactions. *Inpressco*. 3(1), 184-187. <https://www.researchgate.net/publication/344464409>
- Brenner, N. (2013). Open city or the right to the city? *Topos: The International Review of Landscape Architecture and Urban Design*. 85, 42-45. https://www.academia.edu/37580090/Neil_Brenner_Open_city_or_the_right_to_the_city_TOPOS_The_International_Review_of_Landscape_Architecture_and_Urban_Design_85_2013_42_45
- Braae, E. och Diedrich, L. (2012). Site specificity in contemporary large-scale harbour transformation projects. *Journal of landscape architecture*. 7, 20-33. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/018626033.2012.693778?scroll=top&needAccess=true#d1e298>
- Boverket (2022). Varför satsa på utökad medborgardialog. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/utokad/> [2024-10-09]
- Boverket (2024). Uppdrag om cirkulär ekonomi i byggsektorn. <https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/uppdrag-om-cirkular-ekonomi-i-byggsektorn/> [2024-10-09]
- Carmona, M. (2010). Contemporary Public Space, Part Two: Classification. *Journal of Urban Design*. 15(2), 157-173. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13574801003638111#d1e207>
- Courage, C. (2013). The Global Phenomenon of Tactical Urbanism as an Indicator of New Forms of Citizenship. *Engage 32: Citizenship and Belonging*, 88-97. https://www.academia.edu/4078236/The_global_phenomenon_of_tactical_urbanism_as_an_indicator_of_new_forms_of_citizenship [2024-10-09]
- CPIE (u.å). Friches urbaines. <https://www.cpie-coteprovencale.org/friches-urbaines> [2024-10-09]
- Friche de Belle de Mai (u.å). Le projet. <https://www.lafriche.org/la-friche/le-projet/> [2024-10-09]
- Geay, M. (2021). [Reportage] Collages féministes Marseille : des mots en étendard (1/3). Gomet. [Forum]. <https://gomet.net/reportage-collages-feministes-marseille-des-mots-en-etendard-1-3/>. [2024-04-23]
- Galdini, R. och de Nardis, S. (2023). Urban informality and users-led social innovation: Challenges and opportunities for the future human centred city. *Futures*. 150, 1-10. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016328723000745>
- Harvey, D. (2012) *REBEL CITIES - From the Right to the City to the Urban Revolution*. London: Verso. http://www.mom.arq.ufmg.br/mom/02_babel/textos/harvey-rebel-cities.pdf

- Herrle, P. och Fokdal, J. (2011). Beyond the Urban Informality Discourse: Negotiating Power, Legitimacy and Resources. *Geographische Zeitschrift*. 99, 3-15. <https://www.jstor.org/stable/23226577?seq=4>
- Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy*. 5(4), 87-88. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4194943/>
- Jencks, C. och Silver, N. (2013) [1972]. *Adhocism*, expanded and updated edition: The Case for Improvisation. Expanded, updated ed. Cambridge, MA: MIT Press. https://philosophyofarchitecture.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/02/jencks-charles_-silver-nathan-adhocism_-the-case-for-improvisation-the-mit-press-2013.pdf
- Kolimárová, S. (2020). The phenomenon of temporary architecture – its background and potential. *ALFA*. [Forum]. <https://alfa.stuba.sk/the-phenomenon-of-temporary-architecture-its-background-and-potential/> [2024-10-09]
- Lefebvre, H. (1996) [1968]. *Writings on cities - Henri Lefebvre*. Översättning och redigering av Eleonore Kofman och Elisabeth Lebas. Blackwell publ. <https://thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2017/08/Henri-Lefebvre-Writings-on-Cities.pdf>
- Lefebvre, H. (1991) [1974]. *The Production of Space*. Översatt av Nicholson-Smith, D. Oxford: Basil Blackwell. https://monoskop.org/images/7/75/Lefebvre_Henri_The_Production_of_Space.pdf
- Loseby, S.T. (1992). Marseille: A Late Antique Success Story? *The Journal of Roman Studies*. 82, 165-185. <https://www.jstor.org/stable/301290?seq=2>
- Made in Marseille (u.å). A Marseille, d'anciens kiosques à journaux s'offrent une seconde vie. <https://madeinmarseille.net/69090-les-aurevoirs-de-jean-claude-gaudin-dans-un-dernier-discours-de-maire/>. [2024-04-22]
- Merrifield, A. (2006). *Henri Lefebvre: A critical introduction*. Routledge: Taylor & Francis Group. <https://selforganizedseminar.files.wordpress.com/2012/07/merrifield-lefebvre-intro.pdf>
- Merrifield, A. (2011). The right to the city and beyond. *City*. 15(3-4), 473-481. <https://doi.org/10.1080/13604813.2011.595116>
- Mitchell, K. (2009). Marseille's Not for Burning: Comparative Networks of Integration and Exclusion in Two French Cities. *Annals of the Association of American Geographers*. 101, 404-423. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00045608.2010.545290>
- Németh, J. och Langhorst, J. (2014). Rethinking urban transformation: Temporary uses for vacant land. *Cities*. 40(B), 143-150. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.04.007>
- Oswalt, P., Overmeyer, K. och Misselwitz, P. (2013). *Urban catalyst - The power of temporary use*. DOM Publishers. http://www.urbancatalyst.net/downloads/2013_UC_Extract_eng.pdf
- Polisen (2022). Använda offentlig plats – sök tillstånd, e-tjänst. <https://polisen.se/tjanster-tillstand/tillstand-ansok/offentlig-plats/>. [2024-03-25]
- Stockholms stad (2024). Sommarplatser. <https://upplev.stockholm/sommarplatser/>. [2024-03-25]
- Thomas, C. (1994). Marseille, ville-monde. *Sciences de la société*. 31, 81-92. https://www.persee.fr/doc/sciso_1168-1446_1994_num_31_1_1141
- Thompson, I. (2014). *Landscape architecture - a very short introduction*. Oxford University Press.
- UNDP (2024). Hållbara städer och samhällen. <https://www.globalamalen.se/>

om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/ [2024-10-28]

Vaysse, C. (2013). A la Cabucelle, les Pots bleus mettent du vert dans le voisinage. Marsactu.fr. [Forum].

<https://marsactu.fr/a-la-cabucelle-les-pots-bleus-mettent-du-vert-dans-le-voisinage/>. [2024-04-22]

Ville de Marseille (u.å). Le Cours Julien. Le quartier des artistes et du street-art.

<https://www.marseille-tourisme.com/decouvrez-marseille/culture-et-patrimoine/les-111-quartiers-marseillais/le-cours-julien/>. [2024-04-22]

Zimm, M. (2016). *Tillfällig arkitektur ger plats för kultur - rumsskapande händelser och gemenskapande platser*. Stockholms stad kulturförvaltning. <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/social-hallbarhet/tillfallig-arkitektur-ger-plats-for-kultur-bilaga-1.pdf>.

8. Figurteckning

Fig 1 - 25 Samtliga fotografier är tagna av studiens författare © Téa Capelle

Fig 26. Stockholms stads illustration för deras ansökningsprocess för att starta sitt egna tillfälliga projekt. Illustration gjord av © Stockholms stad. (u.å). <https://tillstand.stockholm/sa-so-ker-du-polistillstand-for-att-anvanda-offentlig-plats/#:~:text=N%C3%A4r%20du%20vill%20anv%C3%A4nda%20offentlig,tar%20vi%20ut%20en%20avgift.> [2024-03-25]

8. Bilaga

- intervjufrågorna

En diskussion om det tillfälliga
- intervjufrågor

Kort om landskapsarkitekten

- Vem är du som landskapsarkitekt?
- Hur kom du in på att arbeta mycket med
tillfällig landskapsarkitektur och varför?

Det tillfälliga

Vad innebär det tillfälliga för dig;
- Generellt i våra stadsrum?
- Inom landskapsarkitekturen?

Har du några exempel på projekt inom
tillfällig landskapsarkitektur som du, eller andra
kontor, arbetat med?
- Var har inspirationen hämtats för dessa
projekt?

Vad är vanligtvis det generella syftet när ett
tillfälligt projekt anordnas?
- För dig.
- För beställaren eller andra involverade.

Hur upplever du arbetsprocessen med Sthlm
stad med projekt som rör det tillfälliga?

Vad ger det tillfälliga för möjligheter som
kanske inte permanenta projekt möjliggör?
- och vad begränsar det?

Vad skulle du säga är relevanta synonymer till
det tillfälliga inom landskapsarkitektur (i urbana
miljöer)?

- Vilken/vilka använder du?
- Finns det positiva respektive negativa as-
sociationer med dessa begrepp enligt dig?

Invånares självuttryck och delaktighet

Hur ser du på invånares roll inom tillfälliga
projekt?

- Innan och efter ett projekt.
- Har man i åtanke exempelvis invånares
självuttryck som redan finns på plats?
- Lämnar man rum för det efter att projektet
är färdigt?

Vad innebär delaktighet inom ett tillfälligt
landskapsarkitekturprojekt

- För dig?
- För beställaren eller andra involverade?

Att involvera betyder att ha i åtanke många
olika åsikter och tankar, hur har dessa situatio-
ner sett ut?

- Vad har varit svårt respektive en fördel?

Om återbruk

Hur ser tillgängligheten för återbruk inom
tillfällig landskapsarkitektur ut idag?

- genom återbruk av restmaterial
- genom återbruk av en plats

Om inte, finns det en diskussion om återbruk
inom det tillfälliga?

Samt hur ser tillgångarna rent materiellt och
ekonomiskt ut?

- Vad innebär det för begränsningar respek-
tive fördelar?

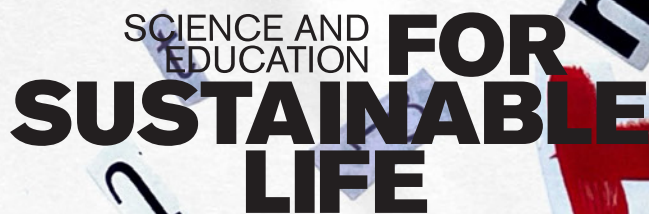
Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

•<https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
SLU

4001 • Telefon: 018